

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра економічної теорії

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА Економічна аналітика

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальна та поведінкові

науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

Форма навчання: очна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Аналітичне моделювання фінансових наслідків податкових змін»
здобувача Моргуна Віталія Миколайовича

Науковий керівник: доцент, кандидат економічних наук

Верба Денис Володимирович

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: професор, доктор економічних наук

Кириленко Володимир Іванович

(підпис)

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра економічної теорії

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Економічна аналітика
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальна та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 Економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Галабурда М. К.

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20____р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Кириленко В. І.

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20____р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти **Моргуну Віталію Миколайовичу**
(прізвище, ім'я по батькові)
очної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи
на тему «Аналітичне моделювання фінансових наслідків податкових змін»

Тему затверджено наказом ректора Університету від « 13 » лютого 2026 р. №263-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах
Державної податкової служби, Міністерства Фінансів України та наукових
публікацій

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ
Розділ 2	АНАЛІЗ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ
Розділ 3	ПЕРЕДБАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПОДАТКОВИХ ЗМІН

Об'єкт дослідження:	формування та адміністрування податкових надходжень в Україні.
Предмет дослідження:	закономірності, методи та аналітичні інструменти кількісної оцінки змін податкових надходжень під впливом трансформації податкової політики в умовах макроекономічної нестабільності.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Мета дослідження полягає в визначенні теоретичних засад, аналізі факторів впливу та розробці прогностичних аналітичних моделей для оцінки й прогнозування фіскальних наслідків змін у податковій політиці України в умовах воєнного стану, які дозволять сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо коригування податкової політики.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ
Систематизували теоретичні засади дослідження функціональних зв'язків у системі «показники оподаткування – показники економічної діяльності»	
У розділі 2	АНАЛІЗ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ
Проаналізувати фактори динаміки податкових надходжень в Україні	
У розділі 3	ПЕРЕДБАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПОДАТКОВИХ ЗМІН
Розробити та провести апробацію методичних підходів до прогнозування обсягів податкових надходжень	
Завдання підготував науковий керівник	Верба Д. В.
	(ініціали, прізвище)
	«_____» _____ 20__ р.
Завдання одержав здобувач	Моргун В. М.
	(ініціали, прізвище)
	«_____» _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконана на 75 сторінках, містить 3 розділи, таблиці та рисунки, список використаних джерел із 65 найменувань.

«Аналітичне моделювання фіскальних наслідків податкових змін» (*назва кваліфікаційної магістерської роботи*)

Об'єктом дослідження є формування та адміністрування податкових надходжень в Україні.

Предметом дослідження є методи та аналітичні інструменти кількісної оцінки змін податкових надходжень під впливом трансформації податкової політики в умовах макроекономічної нестабільності.

Мета роботи полягає у визначенні теоретичних засад, аналізі факторів впливу та розробці прогностичних аналітичних моделей для оцінки й прогнозування фіскальних наслідків змін у податковій політиці України в умовах воєнного стану.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: узагальнити теоретичні основи податкового регулювання; здійснити аналіз структури, динаміки та волатильності податкових надходжень; розробити комплекс прогностичних моделей податкових надходжень на 2026 рік; проаналізувати інституціональну доцільність зміни податкового навантаження; визначити фіскальні наслідки конкретних сценаріїв податкових змін.

Методи дослідження: загальнонаукові та спеціальні - горизонтальний і вертикальний аналіз, кореляційний та факторний аналіз, методи множинної логарифмічної регресії, метод ланцюгових підстановок, економетричне моделювання, моделі часових рядів ARIMA/ARIMAX, мультиплікативні трендові моделі, сценарне та імітаційне моделювання.

У роботі проаналізовано еволюцію теорії податкової політики, інституціональні особливості податкової системи України. Аналіз динаміки та структури податкових надходжень виявив їхню високу залежність від макроекономічної кон'юнктури, насамперед від валового внутрішнього продукту. Попри зростання номінальних показників, значна частина надходжень нівелюється

інфляційними процесами, а реальна купівельна спроможність бюджетних доходів залишається обмеженою.

Розроблено прогностні моделі податкових надходжень на 2026 рік. За різними методами прогноз коливається в діапазоні 2005-2218 млрд грн (при офіційному плані 2502 млрд грн). Проведено оцінку фіскальних наслідків зміни ставки ПДВ (18% та 22%), а також актуальних законодавчих ініціатив щодо оподаткування міжнародних посилок і цифрових платформ. Встановлено, що підвищення ставки ПДВ на 2 п.п. може додати близько 95 млрд грн, але несе ризики тінізації, а зниження значні прямі втрати бюджету. Результати прогнозування засвідчили значний рівень невизначеності, зумовлений безпековими викликами та залежністю від зовнішнього фінансування, що вимагає від органів державної влади виваженості при формуванні бюджетних очікувань. Обґрунтовано інституційну доцільність розширення бази оподаткування замість підвищення ставок через ризики економіки.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2026.

Рік захисту роботи 2026.

Ключові слова: податкова політика, податкові надходження, фіскальна політика, економетричне моделювання, прогнозування бюджету, податкове навантаження, ПДВ, ПДФО, податок на прибуток.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача навчально-наукового інституту/факультету
освітньо-професійної програми «економічна аналітика»
Моргуна В.М.

(прізвище, ініціали)

на тему: Аналітичне моделювання фіскальних наслідків податкових змін
(назва теми)

1. Актуальність теми: Проблема удосконалення розподілу податкового навантаження залишається однією з найгостріших для повоєнного відновлення в Україні, оскільки досі поєднує критично негативний вплив на умови ведення бізнесу, порівнювані з масштабами ВВП втрати податкових надходжень через ухилення й катастрофічну нестачу податкових надходжень для фінансування критичних функцій Уряду
2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи: Робота містить авторські розрахунки за свідомо обраними методами, самостійні авторські висновки щодо соціально-економічного змісту отриманих результатів, отже, свідчить про тяжіння автора до «доказової» аналітичної економіки, а не псевдонаукової балаканини навколо «категоріального апарату», що особисто мене, не може не радувати)
3. Наявність самостійних розробок автора: Ціла низка самостійно розроблених і реалізованих на наявній статистичній базі аналітичних зв'язок показників, за яким стоїть бачення певних зв'язків та залежностей між характеристиками податкового тиску і економічної активності
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: Дуже непогане «перше наближення» для подальшого розвитку аналітичних інструментів дослідження як прямих так і обернених залежностей між параметрами податкової системи і економічної активності
5. Наявність недоліків: Робота досить вразлива до критики щодо врахування традиційного комплексу факторів соціально-економічної ефективності оподаткування, проте запропоновані автором підходи придатні для подальшого розвитку
6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: 56 (з 60-ти)

Науковий керівник ДОЦЕНТ, кандидат економічних наук

(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис)

Верба Д. В.

(прізвище, ініціали)

“__” _____ 20__р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	6
1.1. Еволюція теорії податкової політики.....	6
1.2. Інституціональні основи податкової системи в Україні.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ.....	19
2.1. Аналіз структури та динаміки податкових надходжень.....	19
2.2. Методи моделювання очікуваних податкових надходжень	24
2.3. Модель факторного впливу на податкові надходження.....	30
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕДБАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПОДАТКОВИХ ЗМІН.....	42
3.1. Інституціональні передумови зміни податкового навантаження.....	42
3.2. Прогнозна модель податкових надходжень до державного бюджету України (2026)	50
3.3. Оцінка фіскальних наслідків податкових змінах.....	56
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах воєнного стану та трансформації економіки, питання ефективності податкової політики для України набуває особливої ваги. Фіскальна система виступає не лише інструментом наповнення бюджету, а й ключовим механізмом забезпечення фінансової стійкості держави. Необхідність одночасного фінансування значних оборонних видатків, підтримки економіки та виконання соціальних зобов'язань зумовлює критичну потребу у виваженій податковій політиці. Проте часті та не завжди передбачувані податкові зміни, що відбуваються під впливом як внутрішніх потреб, так і зовнішніх зобов'язань, створюють значні фіскальні ризики. Непрораховані рішення можуть призвести до звуження економічної активності, зростання тінізації та, як наслідок, до скорочення бюджетних надходжень, протилежного очікуваному. У цьому контексті аналітичне моделювання фіскальних наслідків податкових змін набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє кількісно оцінити ефекти таких рішень, мінімізувати ризики та підвищити обґрунтованість бюджетного планування.

Наукова проблема та гіпотеза дослідження. В умовах воєнного стану перед Україною постає проблема пошуку таких змін у системі оподаткування, які б забезпечували необхідний рівень бюджетних надходжень, не пригнічуючи при цьому економічну активність. Існують різні способи регулювання системи оподаткування в період макроекономічної нестабільності, спричиненої війною. Вибір найбільш релевантних та ефективних із них потребує науково обґрунтованого інструментарію.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що використання методів економіко-математичного моделювання та прогнозування на основі фактичних даних української економіки дозволить не лише визначити вплив макроекономічних факторів на основні бюджетоутворюючі податки, але й оцінити потенційні фіскальні наслідки майбутніх податкових змін, що є необхідною передумовою для прийняття виважених управлінських рішень в кризових умовах.

Об'єкт дослідження: формування та адміністрування податкових надходжень в Україні.

Предмет дослідження: закономірності, методи та аналітичні інструменти кількісної оцінки змін податкових надходжень під впливом трансформації податкової політики в умовах макроекономічної нестабільності.

Мета дослідження полягає в визначенні теоретичних засад, аналізі факторів впливу та розробці прогностичних аналітичних моделей для оцінки й прогнозування фіскальних наслідків змін у податковій політиці України в умовах воєнного стану, які дозволять сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо коригування податкової політики.

Завдання дослідження:

1. Узагальнити теоретичні основи податкового регулювання та оцінити податкову систему в Україні.
2. Здійснити всебічний аналіз структури, динаміки та волатильності податкових надходжень до бюджету України за визначений період.
3. Розробити комплекс прогностичних моделей податкових надходжень на 2026 рік та порівняти їхню точність та відповідність до затвердженого бюджету України.
4. Проаналізувати інституціональну доцільність та обмеження щодо зростання податкового навантаження в Україні.
5. Визначити фіскальні наслідки конкретних сценаріїв податкових змін.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Емпіричний аналіз базується на методах горизонтального, вертикального, кореляційного та факторного аналізу для виявлення закономірностей у динаміці податкових надходжень. Кількісне моделювання здійснено із застосуванням економетричного інструментарію: методів множинної логарифмічної регресії для оцінки еластичності надходжень, методу ланцюгових підстановок, а також моделей часових рядів та мультиплікативних трендових моделей для прогнозування. Сценарний підхід використано для імітаційного моделювання бюджетних ефектів від зміни ставки.

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації сучасних викликів податкової теорії та поглибленні методології аналітичного моделювання фіскальних процесів в умовах воєнної економіки. Дослідження уточнює кількісні взаємозв'язки між параметрами податкової політики та ключовими макроекономічними показниками, що сприяє розвитку теорії державних фінансів.

Практичне значення дослідження. Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів та висновків для оцінки середньострокових бюджетних прогнозів, оцінці фіскальних ризиків, розробці стратегій податкової реформи та обґрунтуванні управлінських рішень щодо оптимізації податкового навантаження.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

1.1. Еволюція теорії податкової політики

Становлення та розвиток теорії податкової політики є фундаментальним підґрунтям для розуміння сучасних механізмів моделювання та прогнозування фіскальних надходжень. Історично податки виникли як інструмент акумуляції коштів для роботи державного уряду та фінансування суспільних потреб, однак у міру ускладнення соціально-економічних відносин вони перетворилися на багатофункціональний механізм державного впливу на економіку. Системне вивчення податкового регулювання розпочалося з формуванням класичної політичної економії, представники якої вперше сформулювали фундаментальні принципи оподаткування, що не втратили актуальності й сьогодні. Саме ці принципи, доповнені пізнішими теоретичними розробками, створили концептуальну базу для оцінки ефективності податкових змін, включно з масштабними реформами, та прогнозування їхніх наслідків. [1],[3],[2],[4][5].

Біля витоків наукової теорії податків стояв Адам Сміт, який у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» визначив чотири базові принципи оподаткування: справедливість, пропорційність податку доходу платника; визначеність, чітко окреслені строки, спосіб і сума платежу; зручність, сплата в найзручніший для платника час; економність, мінімізація витрат на адміністрування [6]. Подальшого розвитку класична теорія набула в працях Давида Рікардо, який сформулював принцип нейтральності податків, доводячи, що оподаткування не повинно створювати викривлень у розподілі ресурсів та знижувати мотивацію до продуктивної діяльності. У своїх теоріях Рікардо показував, як податок на чисту ренту може бути ефективним джерелом державних доходів без шкоди для виробництва. Він наголошував на необхідності врахування

економічної ефективності оподаткування та уникнення податкових викривлень, що впливають на розподіл ресурсів і мотивацію до продуктивної діяльності[7]. Ці положення стали наріжним каменем класичної парадигми, де податкове регулювання розглядалося передусім як фіскальний механізм, що має мінімально втручатися в ринкову рівновагу [8].

Наприкінці XIX – на початку XX століття неокласичний напрям, представлений, зокрема, Альфредом Маршаллом, поглибив аналіз впливу податків на мікроекономічному рівні. Було введено поняття «надлишкового податкового тягара» чистих втрат добробуту суспільства від оподаткування, які виникають через зміну поведінки виробників і споживачів [8]. Це заклало основи для кількісної оцінки викривлюючого ефекту податків та пошуку шляхів його мінімізації, що є ключовим завданням і при розробці сучасних податкових реформ.

В середині XX століття акцент у наукових дослідженнях змістився на вивчення ефективності податкових реформ у контексті макроекономічної стабілізації та стимулювання економічного зростання. Джон Кейнс у своїй «Загальній теорії зайнятості, відсотка і грошей» довів, що ринкова економіка не здатна до автоматичної рівноваги на рівні повної зайнятості, і обґрунтував необхідність активного державного втручання через фіскальні інструменти. Податки в цій системі розглядаються не лише як джерело доходів бюджету, а насамперед як потужний інструмент регулювання сукупного попиту. У періоди економічного спаду держава знижує податки, залишаючи в розпорядженні домогосподарств і фірм більше коштів, що стимулює споживання та інвестиції, підвищує сукупний попит і сприяє виходу з рецесії. І навпаки, у фазі «перегріву» економіки підвищення податків «охолоджує» попит, стримуючи інфляцію. Особливого значення Кейнс та його послідовники надавали прогресивній шкалі оподаткування доходів, яка виконує роль «вбудованого автоматичного стабілізатора» через зростання доходів у фазі підйому збільшуються податкові вилучення, автоматично стримуючи надмірне зростання попиту, а під час спаду – зменшуються, пом'якшуючи падіння [9],[4],[10]. Ця теорія перетворила податкове регулювання з пасивного фіскального інструменту на активний засіб

макроекономічної стабілізації, що стало ідеологічним підґрунтям для численних податкових реформ середини ХХ століття. У цей період активне впровадження економіко-математичних методів дало змогу кількісно оцінювати ефект податкових змін на доходи бюджету та рівень зайнятості, при цьому розглядались різні форми податкових стимулів, зокрема пільги, амортизаційні відрахування та коригування ставок, що слугували інструментами не лише фіскальної стабілізації, а й підтримки інвестиційної активності [11],[12],[9],[4],[10],[7].

У наступний період розвитку економічної думки увага науковців змістилася до аналізу соціальних наслідків податкової політики та взаємозв'язку податків із доходами населення та капіталом. У 1970-1980-х роках у відповідь на стагфляцію та кризу кейнсіанських рецептів сформувалася теорія економіки пропозиції, яку розвивали Артур Лаффер та інші. Вона перенесла акцент із регулювання попиту на стимулювання сукупної пропозиції через створення сприятливого податкового клімату для виробників, інвесторів і працівників. Центральним елементом цієї теорії стала крива Лаффера, яка ілюструє залежність між податковою ставкою та обсягом податкових надходжень, існує певна оптимальна ставка, перевищення якої призводить не до зростання, а до скорочення бюджетних доходів через зниження економічної активності, приховування доходів та ухилення від сплати податків [4],[8]. Практичним втіленням цих ідей стали масштабні податкові реформи в США «рейганоміка», та Великій Британії «тетчеризм», які передбачали радикальне зниження граничних ставок прибуткового податку та податку на прибуток корпорацій. Теорія економіки пропозиції надала потужний імпульс розвитку економіко-математичного моделювання для пошуку оптимального рівня оподаткування та прогнозування фіскальних і стимулюючих ефектів реформ [12].

Практичним випробуванням розглянутих теоретичних концепцій стали історичні приклади масштабних фіскальних реформ, які дають змогу простежити ефективність різних підходів до податкової політики. Так, у ХІХ столітті розвиток промислової економіки та розширення державних функцій у Великій Британії спричинили перші системні зміни у податковому законодавстві. Керуючись класичними принципами, запровадили тимчасовий прибутковий податок, який

згодом став постійним, що дозволило оптимізувати державні доходи та зменшити залежність від непрямих податків на споживання, які важким тягарем лягали на малозабезпечені верстви [3],[6]. Цей досвід продемонстрував, як еволюція фіскальної системи може поєднувати фіскальну ефективність із соціальною справедливістю.

У США початку XX століття податкова політика зазнала докорінних змін із прийняттям поправок до Конституції в 1913 році, яка дозволила федеральному уряду стягувати податок на доходи. Ця реформа, що відбувалася під впливом ідей прогресивізму, перетворила податок на доходи з надзвичайного заходу воєнного часу на основний інструмент наповнення бюджету та перерозподілу. Вона заклала основу для подальшої розбудови складної системи прогресивного оподаткування, яка в середині XX століття, вже в рамках кейнсіанської парадигми, активно використовувалася для макроекономічної стабілізації та фінансування масштабних соціальних програм [6],[13],[8].

Повоєнний досвід Японії є яскравим прикладом застосування фіскального регулювання для стимулювання економічного зростання. Податкові реформи, проведені під час «економічного дива», передбачали цілеспрямоване зниження ставок корпоративного податку для пріоритетних галузей, запровадження прискореної амортизації та створення спеціальних податкових резервів. Це дозволило не лише забезпечити швидке повоєнне відновлення, а й сформувати механізм довгострокового стимулювання інвестицій та технологічного розвитку, який згодом був взятий на озброєння іншими країнами Азії [9],[14],[8]. Цей приклад підкреслює дієвість стимулюючої функції податків, теоретично обґрунтованої економікою пропозиції, у досягненні стратегічних економічних цілей.

Німецький досвід XX століття демонструє важливість інтеграції податкового регулювання із соціальною політикою. Концепція соціального ринкового господарства, реалізована в післявоєнній Західній Німеччині, передбачала побудову податкової системи, яка, з одного боку, стимулювала приватну ініціативу через помірні ставки, а з іншого забезпечувала значні

бюджетні ресурси для соціального забезпечення та вирівнювання доходів. Це поєднання фіскальної дисципліни та соціальної справедливості стало однією з ключових засад стабільності німецької економіки [17],[8].

Паралельно з 1970-х років розвивається теорія оптимального оподаткування, яка намагається розв'язати фундаментальну дилему податкової політики, як поєднати економічну ефективність із соціальною справедливістю. На відміну від попередніх концепцій, які часто обмежувалися загальними принципами, теорія оптимального оподаткування використовує складний математичний апарат для визначення структури податків у вигляді ставок, бази, пільг, яка максимізує суспільний добробут за заданих обмежень. Ключовим внеском цієї теорії є врахування поведінкових реакцій економічних агентів на зміну податкового навантаження: пропозиція праці, рішення про заощадження та інвестиції, схильність до ухилення від податків. Наприклад, високі граничні ставки податку на доходи фізичних осіб, з одного боку, сприяють перерозподілу, але з іншого – можуть дестимулювати висококваліфіковану працю та підприємницьку активність. Моделі оптимального оподаткування дозволяють кількісно оцінити цей компроміс і знайти баланс [18],[15],[14],[8]. Саме цей підхід створив теоретичне підґрунтя для оцінки ефективності конкретних податкових реформ, які мають бути не просто сукупністю змін ставок, а науково обґрунтованим оновленням системи, що враховує комплексний вплив на економіку та суспільство.

Сучасний етап розвитку теорії податкової політики, що розпочався наприкінці XX – на початку XXI століття, характеризується необхідністю адаптації до принципово нових викликів: глобалізації, цифровізації економіки та зростання мобільності капіталу. Глобалізація призвела до загострення міжнародної податкової конкуренції, коли країни знижують ставки корпоративних податків для залучення транснаціональних корпорацій. Відповіддю на це стала розробка наднаціональних стандартів, таких як План дій BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) під егідою ОЕСР, спрямований на боротьбу з ухиленням від оподаткування через виведення прибутку в низькоподаткові юрисдикції [19],[20],[21].

Таблиця 1.1. Основні етапи еволюції теорії податкової політики

Період	Теоретична школа / Напрямок	Основні ідеї та принципи	Вплив на практику податкової політики
XIX ст.	Класична школа	Принцип нейтральності податків, уникнення викривлень, оподаткування земельної ренти	Мінімізація втручання в економіку, обґрунтування земельних податків
Поч. XX ст.	Кейнсіанство	Податки як інструмент регулювання сукупного попиту; прогресивна шкала податку	Активна контрциклічна фіскальна політика, прогресивне оподаткування доходів
Др. пол. XX ст.	Теорія економіки пропозиції. Теорія оптимального оподаткування	Пошук балансу ефективності та справедливості; врахування поведінкових реакцій. Крива Лаффера, пріоритет стимулювання пропозиції	Обґрунтування диференційованих ставок, зміни соціальних трансфертів і пільг, зниження ставок
XXI ст.	Цифрова та поведінкова ера	Адаптація до цифрової економіки та глобалізації; використання Big Data; врахування психологічних факторів	Міжнародні стандарти, податки на цифрові послуги, персоналізоване адміністрування, сценарне моделювання

Джерело: сформовано автором на основі [11],[12],[9],[20],[14],[22],[4],[7],[23],[8].

Таким чином, еволюція теорії податкового регулювання пройшла шлях від простих фіскальних принципів класичної школи до сучасних комплексних концепцій, що інтегрують макроекономічну стабілізацію, мікроекономічний аналіз поведінки, інструментарій оптимального вибору та новітні цифрові технології. Саме цей багаторівневий теоретичний фундамент, який поєднує ідеї нейтральності, макрорегулювання, пошуку балансу між ефективністю та справедливістю, а також сучасні підходи до управління даними та поведінковими факторами, створює концептуальну основу для розуміння цілей, механізмів і наслідків податкових змін, включно з масштабними системними реформами, та можливістю розробки

адекватних моделей їх прогнозування. Податкова реформа в цьому контексті постає не просто як набір технічних коригувань ставок, а як складний науково обґрунтований процес трансформації всієї системи податкового адміністрування та регулювання, що спирається на розглянуті теоретичні концепції та потребує всебічного моделювання своїх наслідків.

Як і в теорії розвитку податкового регулювання, так і сьогодні нові виклики для світових податкових систем, створюють значні можливості та недоліки в оподаткуванні бізнесу та громадян, тому важливо розвивати механізми контролю.

Макроекономічні шоки початку XXI століття, зокрема глобальна фінансова криза 2008 року та пандемія 2019 року, підкреслили важливість адаптивності податкового регулювання. Світові системи продемонстрували потребу в моделях оцінки та сценарному моделюванні, яке дозволило б оцінити вплив на бюджет та економіку країн впливу криз, для передбачення їх протидії [21].

Цифровізація породила нові об'єкти оподаткування, цифрові послуги та криптовалюти, які вимагають нових підходів до адміністрування. Використання технологій великих даних (Big Data) та алгоритмів машинного навчання відкриває можливості для прогнозування податкових надходжень, виявлення схем ухилення та персоналізації податкового контролю, підвищуючи ефективність податкових систем [12],[23].

Окремим викликом стало розмивання національних податкових баз внаслідок діяльності транснаціональних корпорацій та цифрових гігантів. Традиційні принципи фіскального регулювання, що базуються на фізичній присутності, виявилися недієвими для компаній, які отримують значні доходи від користувачів на території країни без створення там юридичної особи. Це спричинило розробку нових концепцій, зокрема податку на цифрові послуги, який в односторонньому порядку запровадили деякі країни ЄС, та глобальної реформи міжнародного оподаткування під егідою ОЕСР. Ці ініціативи спрямовані на створення більш справедливого розподілу прав на оподаткування прибутку між країнами та встановлення глобального мінімального корпоративного податку, що має на меті нормалізацію податкових ставок [19],[20][8].

Таблиця 1.2 Сучасні виклики податкової теорії та механізми їх подолання

Виклик	Характеристика	Сучасні підходи до вирішення	Приклади застосування
Цифровізація економіки	Зростання електронної комерції, цифрових платформ та криптовалют	Автоматизоване адміністрування податків, використання великих даних	Оподаткування цифрових послуг у ЄС, ПДФО для криптовалют у США
Глобальна мобільність капіталу	Транснаціональні корпорації, податкова конкуренція	Міжнародні стандарти, узгоджені ставки, BEPS	ЄС – єдиний підхід до корпоративного оподаткування, OECD guidelines
Макроекономічні шоки (кризи, пандемії)	Зниження доходів бюджету, зміна економічної активності	Сценарне моделювання, прогнозування, податкові стимули	Пандемія призвела до податкових канікул, зменшення ставок податку на прибуток, стимулювання малого бізнесу

Джерело: сформовано автором на основі [12],[19],[21]

Таким чином, історична ретроспектива та аналіз сучасних викликів свідчать, що ефективне фіскальне регулювання завжди було і залишається мистецтвом пошуку динамічного балансу. Цей баланс пролягає між необхідністю наповнення бюджету для виконання державних функцій та створенням сприятливого середовища для економічної активності, між принципами економічної ефективності та соціальної справедливості, між національним суверенітетом у податковій сфері та глобальною координацією. Саме еволюція теоретичних засад, від класичного принципу нейтральності до сучасних моделей адаптивного управління на основі даних, дає науковцям і політикам інструментарій для вирішення цієї складної багатокритеріальної задачі.

1.2. Інституціональні основи податкової системи в Україні

Розглянута динаміка теоретичних засад фіскального регулювання знаходить своє безпосереднє відображення у формуванні та трансформації податкової системи України. Цей процес, що розпочався зі здобуттям незалежності, пройшов кілька складних етапів, позначених переходом від директивної моделі до ринково орієнтованих форм оподаткування, і наочно демонструє, як глобальні теоретичні концепції адаптувалися до національних реалій.

Впровадження структурного фіскального регулювання через податкову систему відбувся лише після проголошення незалежності України в 1991 році та переходу до ринкової економіки. У стислі строки було створено дворівневу податкову систему, що включала загальнодержавні та місцеві податки і збори. Однак в умовах глибокої трансформаційної кризи 1990-х рр. та гіперінфляції 1993 р. податкова система виявилася надзвичайно нестабільною, що вплинуло на прискорених змінах законодавства, поширенні схем ухилення від оподаткування та хронічному дефіциті бюджету. Лише з 2000-х років, із загальною макроекономічною стабілізацією, почалося поступове вдосконалення фіскальних інститутів, яке завершилося прийняттям Податкового кодексу України.[8]

Важливою віхою у становленні цілісної податкової системи стало прийняття Податкового кодексу України (Закон України № 2755-VI), який набрав чинності 1 січня 2011 року. Цей кодифікований законодавчий акт уніфікував розрізнені до того часу норми податкового права, встановивши єдині принципи оподаткування, вичерпний перелік загальнодержавних і місцевих податків та зборів, а також детально регламентувавши процедури їх адміністрування, права та обов'язки платників і контролюючих органів, порядок податкового контролю та оскарження рішень. Кодекс, що постійно доповнюється та оновлюється згідно з актуальними економічними потребами, на сьогодні складається з 19 розділів, які охоплюють усі ключові бюджетоутворюючі податки: податок на прибуток підприємств (розділ III), податок на доходи фізичних осіб (розділ IV), податок на

додану вартість (розділ V), акцизний податок (розділ VI), екологічний податок (розділ VIII), рентну плату (розділ IX), місцеві податки і збори, зокрема податок на майно (розділ XII), єдиний податок для спрощеної системи оподаткування (розділ XIV) та інші. Таким чином, Податковий кодекс України закріпив модель фіскального регулювання, яка, з одного боку, відповідає європейським стандартам, а з іншого - забезпечує необхідну гнучкість для реагування на макроекономічні шоки та виклики [24].

Безпосередня реалізація державної податкової політики покладається на Державну податкову службу України (ДПСУ), це центральний орган виконавчої влади, утворений у 2019 році на основі Державної фіскальної служби. Відповідно до Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227, основними завданнями ДПС є реалізація державної податкової політики та політики з адміністрування єдиного соціального внеску, здійснення контролю за надходженням податків, зборів і платежів до бюджетів усіх рівнів, а також державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів. Діяльність служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів, що забезпечує інтеграцію податкового адміністрування в єдиний процес формування та реалізації бюджетної політики держави. Сучасна ДПС функціонує як єдина централізована система, що включає центральний апарат та мережу територіальних органів, і активно впроваджує цифрові сервіси для платників податків, зокрема електронний кабінет, автоматизовану систему «Податковий блок» та інші інформаційно-аналітичні інструменти [25].

Функціонування податкової системи, особливо в умовах воєнного стану, характеризується не лише зміною правил, але й трансформацією самої моделі податкового адміністрування. Як було виявлено під час проходження практики в Головному управлінні ДПС у Київській області, акцент дедалі більше зміщується з суто фіскального контролю на аналітичне забезпечення та побудову партнерських відносин із платниками для прозорого виконання зобов'язань. Про це свідчить, зокрема, впровадження інституту комплаєнс-менеджерів для платників з високим

рівнем добровільного дотримання законодавства, що регламентовано відповідними наказами ДПСУ.

Новим серйозним випробуванням для податкової системи України стало запровадження воєнного стану в лютому 2022 року, що вимагало термінової адаптації податкового законодавства та діяльності контролюючих органів до екстремальних умов. Як зазначає автор Мізіна І.В. у своєму дослідженні «Правове регулювання діяльності податкових органів у період воєнного стану», законодавчі зміни, внесені до податкового законодавства в цей період, були спрямовані на максимальне спрощення адміністративних процедур та зниження фіскального тиску на бізнес, зокрема через запровадження спрощеної системи оподаткування, зниженої ставки для окремих категорій платників, звільнення від окремих податків на період дії воєнного стану, а також встановлення мораторію на проведення окремих видів податкових перевірок [26]. Водночас правовий режим воєнного стану обумовив необхідність пошуку балансу між фіскальною достатністю для забезпечення обороноздатності держави та підтримкою економічної активності суб'єктів господарювання, що функціонують в умовах безпрецедентних ризиків і руйнувань. Теоретичне осмислення сутності та можливості податкових змін у цей період стає предметом активних наукових дискусій, адже традиційні підходи до податкового контролю зазнають суттєвої трансформації під впливом безпекових викликів [1].

У 2026 році податкові зміни відбуваються під впливом зобов'язань у рамках програми розширеного фінансування МВФ, яка передбачає структурні реформи для забезпечення довгострокової фіскальної стійкості. Уряд вже подав до Верховної Ради відповідні законопроекти, що мають на меті гармонізувати українське податкове законодавство зі стандартами ЄС та зменшити можливості для ухилення від оподаткування. [27]

На сьогодні основу податкових надходжень України складають податок на додану вартість (ПДВ) з основною ставкою 20%, податок на прибуток підприємств базова ставка якого 18%, податок з доходів фізичних осіб ставка 18% до якого додається 5% військового збору.[25].

Проведемо порівняльний аналіз ставок податків та величиною їх надходжень до бюджету в Україні з сусідніми країнами Європи а саме з Польщею, Угорщиною та Чехією.

Таблиця 1.2. Порівняльна таблиця основних податкових ставок України та країн Європи (2021-2025)

Країна	Податок на додану вартість (ПДВ)	Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	Податок на прибуток підприємств
Україна	20%	18% +5%	18%
Польща	23%	17-12% та 32%	9% та 19%
Угорщина	27%	15%	9%
Чехія	21%	15% та 23%	19-21%

Джерело: сформовано автором на основі [28],[29],[30].

В Україні базова ставка ПДФО та наявність військового збору створюють значний тиск на низькі та середні доходи населення, на відміну від Польщі та Чехії, де діють прогресивні шкали оподаткування в залежності від доходу, або Угорщини в якій нижча ставка. В той час у Польщі також діє неоподатковуваний мінімум приблизно 8 тис. дол. на рік, в Україні ПДФО сплачується незалежно від заробітної плати.[28],[30]

Таблиця 1.3. Порівняння частки основних податків у структурі бюджетних надходжень України та окремих країн ЄС (усереднені дані за 2021-2025 роки)

Країна	Податок на додану вартість (ПДВ)	Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	Податок на прибуток підприємств
Україна	20-40%	10-20%	7-15%
Польща	30-45%	10-30%	7-20%
Угорщина	30-40%	10-30%	7-20%
Чехія	30-50%	10-30%	9-20%

Джерело: сформовано автором на основі [28],[629],[30].

Аналіз таблиці 1.3 свідчить, що структура основних бюджетоутворюючих податків в Україні в останні роки є подібною до показників країн Центрально-Східної Європи (Польщі, Угорщини, Чехії), де ПДВ формує близько третини всіх

надходжень. Однак, ця ж таблиця виявляє і структурну диспропорцію у відносно нижчій, ніж у європейських країнах, частки надходжень податку на прибуток, це може свідчити про вузьку базу корпоративного оподаткування, значну роль пільг або тінізацію сектору. Це є прямим наслідком особливостей національної моделі фіскального регулювання та вказує на потенційний напрям для її реформування та вдосконалення. Навіть через частково вищі ставки податків Україна отримує структурно менше надходжень до бюджету, що пов'язано з особливостями економіки та адміністрування, а також впливом втрат війни.

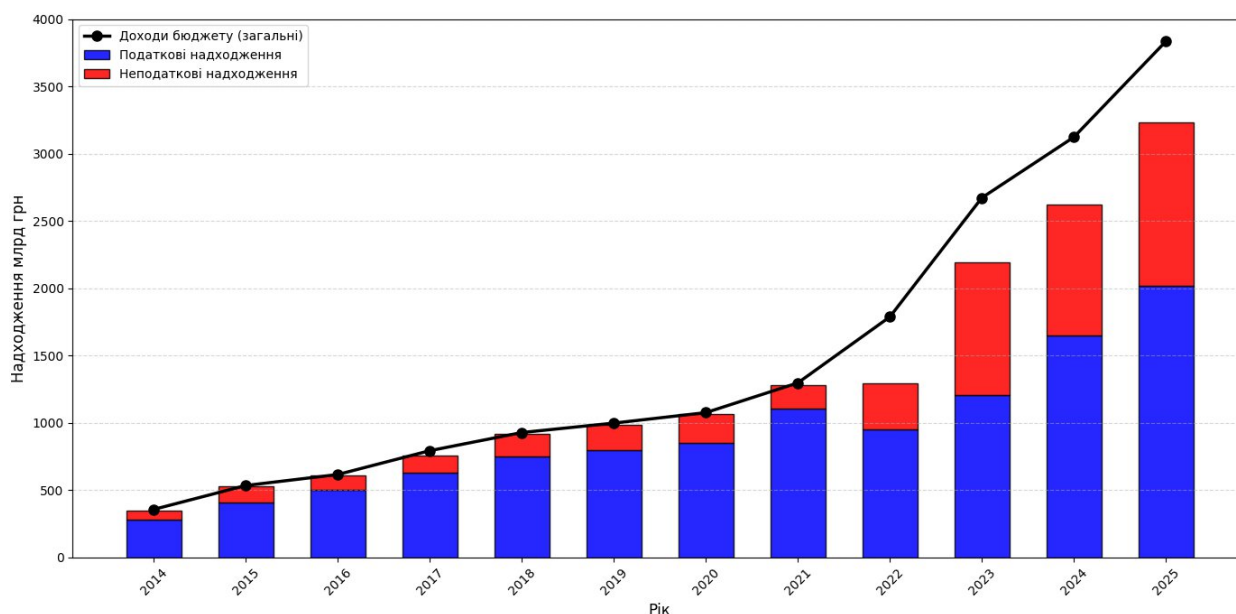
Таким чином, еволюція податкової політики в Україні за роки незалежності пройшла шлях від розбудови базових податкових інститутів до формування системи, здатної до швидкої адаптації на кризи. Порівняльний аналіз із країнами Центрально-Східної Європи підтверджує наявність спільних рис, однак вказує на структурну диспропорцію в оподаткуванні, що визначає напрями подальшого вдосконалення фіскальної системи.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

2.1. Аналіз структури та динаміки податкових надходжень

Податкові надходження є ключовим джерелом формування державного бюджету України та визначальним інструментом реалізації фіскальної політики. Ефективність податкової системи залежить від стабільності надходжень, їх структури та взаємозв'язку з економічною активністю платників податків. Аналіз динаміки надходжень дозволяє визначити тенденції розвитку бюджетної системи та її адаптацію до економічних шоків, зокрема впливу військових дій.

Рис.1 Структура доходів державного бюджету України (2014-2025) млрд грн

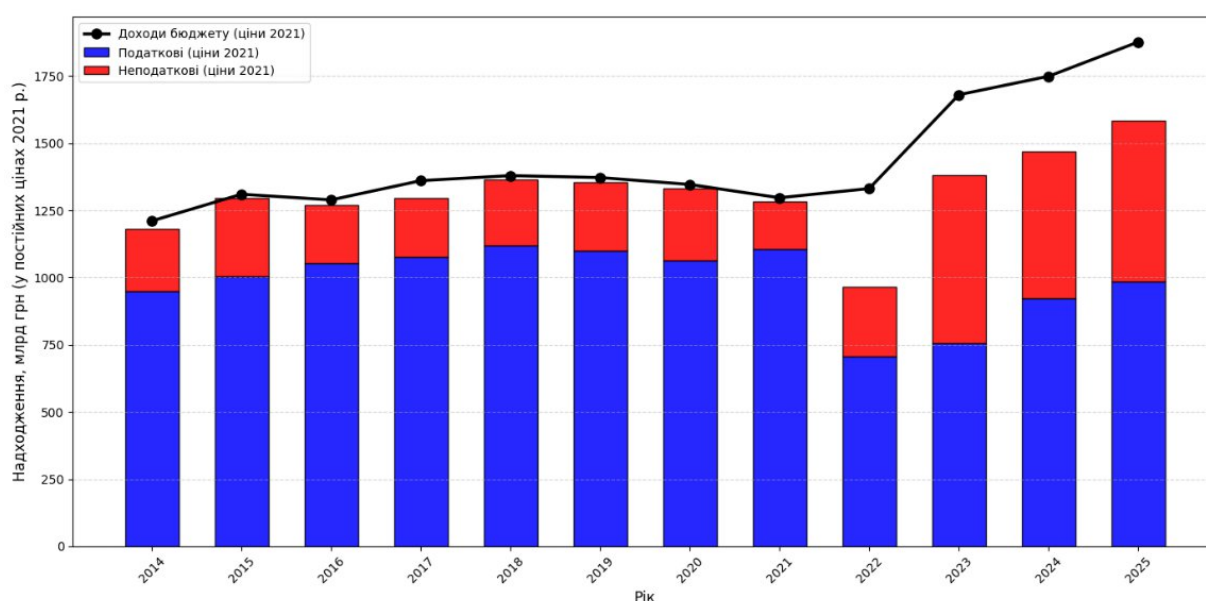
Джерело: сформовано автором на основі [31],[25],[33]

Структура доходів чітко вказує, що до 2022 року податкові надходження були майже єдиною складовою бюджету, на них припадало близько 80% усіх доходів.

З 2022 року внаслідок повномасштабного вторгнення, зупинки бізнесу та пільг, податкові надходження знизились до 949 млрд грн. У 2023 році роль податків як основного джерела впала до історичного мінімуму (45%) майже зрівнявшись із неподатковими надходженнями (37%), що свідчить про критичну залежність бюджету від зовнішньої підтримки та окремих доходів.

За 2025 рік податки зросли, славши майже 52% бюджету, або рекордні 3834,21 млрд грн надходжень [31],[25],[33].

Рис.2 Структура доходів державного бюджету України (2014-2025) в постійних цінах 2021 року

Джерело: сформовано автором на основі [31],[25],[33]

Графік обчислено в постійних цінах 2021 року через дефлятор ВВП. Рис. 2 показує, що доходи бюджету до 2022 року залишалися відносно стабільними, попри кратне номінальне зростання, значна частина цього зростання є наслідком інфляції та девальвації.

Загальний дохід у 2022 році не скоротився лише завдяки грантам та міжнародній допомозі. В останні роки Україна перейшла від самозабезпечення до значної фінансової залежності від зовнішніх безповоротних надходжень для покриття дефіциту та фінансування критичних потреб країни. Згідно показників державного вебпорталу Open budget надходження до бюджету України від

Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій та установ склали 548 млрд грн або приблизно 15% [33].

Таблиця 2.1 Податкові надходження за видом до бюджету України (2014-2025)
млрд грн

Рік	Податкові надходження	ПДФО	Податок на прибуток	ПДВ	Джерело: сформовано на основі [31],[25],[33]
2014	280,18	12,65	39,94	139,02	
2015	409,42	45,06	34,78	178,45	
2016	503,88	59,81	54,34	235,51	
2017	627,15	75,03	66,91	313,98	
2018	753,82	91,74	96,88	374,51	
2019	799,78	109,95	107,09	378,69	
2020	851,12	117,28	108,7	400,6	
2021	1107,09	137,56	147,75	536,49	
2022	949,76	148,43	117,05	467	
2023	1203,54	206,94	143,84	580,79	
2024	1647,19	326,09	271,13	734,45	
2025	2015,81	492,3	284,72	838,93	

основі [31],[25],[33]

Основними джерелами податкових надходжень в усі роки залишаються податок на додану вартість (ПДВ), податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та податок на прибуток підприємств.

Податок на доходи фізичних осіб продемонстрував найбільшу зміну, його частка в структурі податків зросла з 4,5% у 2014 році до 24,4% у 2025 році. Головним фактором зростання є ріст мінімальної та середньої заробітної плати по країні.

Податок на додану вартість залишається головним джерелом наповнення бюджету протягом усього досліджуваного періоду. ПДВ зріс з 139 млрд грн у 2014 році до 849 млрд грн у 2025 році, питома вага останні роки дещо знизилась через

порушенням логістичних ланцюгів та зменшенням обсягів товарообігу. Показник ПДВ є найбільш чутливим до споживчого попиту та інфляції в Україні.

Податок на прибуток відображає стан корпоративного сектору економіки, та має найбільшу залежність від економічних шоків. У 2022 році відбулося зниження надходжень на 30 млрд грн порівняно з попереднім роком, через збитки підприємств, обмеження виробництва, скороченням експортних операцій та значну міграцію працездатного населення. В наступні роки відбулося зростання надходжень, що свідчить про часткове відновлення економічної активності та змінами в оподаткуванні банківського сектору. [1],[25]

Таблиця 2.2 Темп приросту податкових надходжень (2014-2025) %

Рік	Податкові надходження	ПДФО	Податок на прибуток підприємств	ПДВ
2015	46,14	256,23	-12,94	28,36
2016	23,08	32,72	56,19	32,05
2017	24,49	25,46	23,16	33,37
2018	20,21	22,30	44,61	19,30
2019	6,11	19,86	10,54	1,12
2020	6,42	6,66	1,50	5,79
2021	30,11	17,29	35,96	33,94
2022	-14,21	7,91	-20,70	-12,96
2023	26,74	39,44	22,89	24,35
2024	36,85	57,55	88,76	26,45
2014-2025	619,5	3793,1	612,9	510,6

Джерело: сформовано автором на основі [31],[25],[33]

Інші податки, що включають акцизи, екологічні та місцеві збори, залишаються відносно незначними за обсягом, проте їхня питома вага в структурі надходжень збільшувалася, як компенсація зниження основних податків. Це

свідчить про певну гнучкість бюджетної системи у використанні альтернативних джерел доходів.

Аналіз таблиці показує, що податкові надходження характеризувалися високою волатильністю. Зменшення надходжень у 2022 році пояснюється воєнними діями, скороченням економічної активності та змінами у структуруванні податків. Водночас відновлення показників у 2025 році свідчить про адаптацію економіки та ефективне адміністрування податкових платежів. Найстійкішими джерелами доходів залишаються ПДФО, ПДВ та податок на прибуток, що забезпечує стабільність бюджетних надходжень навіть у кризових умовах.

Рис.3 Частка податкових надходжень у ВВП в постійних цінах 2021 року

Джерело: сформовано автором на основі [31],[25],[33]

Графік обчислено в постійних цінах 2021 року через дефлятор ВВП. У реальному вимірі ВВП і податкові надходження скоротилися, зазalom через війну економіка впала приблизно на 20%, а зібрані податки майже на 11%. Зменшення реальної податкової бази компенсується вищим рівнем навантаження.

З отриманих даних можна зробити висновок, що для забезпечення сталості бюджетних надходжень необхідне подальше вдосконалення адміністрування податків, запровадження стимулів для платників податків та контроль за дотриманням податкових зобов'язань. Крім того, важливо враховувати вплив зовнішніх економічних і політичних факторів на структуру надходжень для побудови прогнозних моделей та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Податкові надходження мають значну кореляцію з макроекономічними показниками: обсягом ВВП, інвестиційною активністю, рівнем зайнятості та споживчими витратами населення. Виявлені закономірності дозволяють будувати кількісні моделі прогнозування податкових надходжень та оцінювати ефективність впроваджених податкових реформ.

2.2. Методи моделювання очікуваних податкових надходжень

Моделювання та прогнозування очікуваних податкових надходжень є ключовим інструментом сучасної фіскальної політики, який дозволяє державі не лише планувати бюджетні доходи, а й оцінювати ефективність податкових змін, прогнозувати можливі ризики та розробляти стратегічні заходи для забезпечення фінансової стабільності. Цей процес базується на комплексному застосуванні теоретичних, статистичних та економіко-математичних методів, що забезпечують системний аналіз податкових потоків, враховують структуру економіки, поведінкові реакції платників податків та вплив макроекономічних факторів [3],[43],[15].

Одним із основних підходів до моделювання є економіко-математичне моделювання, яке передбачає побудову моделей залежності податкових надходжень від ключових факторів економічного розвитку, таких як рівень ВВП, структура споживчих витрат, інвестиційна активність, темпи інфляції та рівень зайнятості [28],[39]. Використання регресійного аналізу дозволяє визначати не лише силу взаємозв'язків між змінними, а й їхній напрямок, що є важливим для прогнозування наслідків податкових змін у коротко- та довгостроковій перспективі. Важливо, що сучасні моделі враховують нелінійність взаємозв'язків, сезонність доходів та можливі структурні зміни в економіці, що забезпечує підвищену точність прогнозів [34],[20],[35].

Таблиця 2.3 Основні методи моделювання та прогнозування податкових надходжень

Метод	Опис	Переваги	Недоліки	Приклади застосування
Економіко-математичне моделювання	Побудова аналітичних та регресійних моделей залежності податкових надходжень від макроекономічних змінних	Можливість кількісної оцінки, прогнозування ефекту змін податкових ставок	Вимагає достовірних даних без помилок	Прогноз доходів бюджету за ВВП, інвестиційною активністю та зайнятістю
Трендовий аналіз	Виявлення довгострокових тенденцій та сезонних коливань	Простота використання, ефективність для прогнозування періодичних доходів	Не враховує зовнішні шоки та поведінкові реакції	Прогноз щомісячних податкових надходжень, оцінка сезонності податків на споживчі товари
Економетричне моделювання	Використання багатовимірних моделей для оцінки впливу декількох факторів одночасно	Точне моделювання взаємозв'язків, тестування гіпотез	Вимагає високої кваліфікації аналітиків та великих обсягів даних	Оцінка ефекту реформ ПДФО та корпоративного податку на доходи бюджет
Імітаційне моделювання	Створення сценаріїв економічного розвитку з урахуванням	Можливість оцінки різних сценаріїв, врахування кризових умов	Складність побудови моделей, потребує високих	Прогнозування наслідків податкових стимулів у кризові періоди

	податкових змін		обчислювальни х потужностей	
Сценарне прогнозування	Побудова альтернативних сценаріїв розвитку податкових надходжень	Гнучкість, врахування ризиків та нестабільності	Не завжди точно відображення майбутніх змін	Моделювання впливу війни або економічних шоків на бюджетні надходження
Використання великих даних та AI	Аналіз величезних масивів інформації для виявлення закономірностей	Підвищена точність прогнозів, автоматизація процесу	Потребує потужної IT- інфраструктури	Прогноз податкових надходжень від цифрової економіки та електронної комерції

Джерело: сформовано автором на основі [12],[36],[34],[37],[15],[16],[9],[35],[23].

Інтеграція кореляційного та причинно-наслідкового аналізу дозволяє виявити взаємозв'язки між податковими надходженнями та макроекономічними показниками, оцінити вплив окремих змін у податковому законодавстві на бюджетні доходи та передбачити потенційні ризики ухилення від сплати податків. Наприклад, підвищення ставки податку на прибуток може позитивно впливати на доходи держави за стабільної економічної кон'юнктури, але одночасно стимулювати зростання тіньової економіки та зменшення інвестиційної активності [14]. У цьому контексті важливим є застосування сценарного аналізу, що дозволяє оцінювати вплив різних варіантів податкових змін на фінансові показники за умов нестабільної економіки або кризових явищ, таких як пандемії, фінансові кризи чи воєнні конфлікти [20].

Сучасні підходи до прогнозування податкових надходжень включають застосування великих даних (Big Data) та інформаційно-аналітичних платформ, які дозволяють інтегрувати величезні обсяги економічної та фінансової інформації, автоматизувати процес збору даних та підвищувати точність прогнозів [56].

Використання алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту дозволяє виявляти приховані закономірності, оцінювати ефект від змін у поведінці платників податків та оптимізувати адміністративні процеси, пов'язані з контролем за податковими надходженнями [12][23]. Такий підхід забезпечує гнучкість прогнозування та адаптацію моделей до динамічних змін макроекономічного середовища.

Одним із традиційних і водночас ефективних методів залишається трендовий аналіз податкових надходжень, який дозволяє оцінювати довгострокові тенденції та зміни у структурі доходів бюджету за окремими видами податків. Поєднання трендових моделей із сезонними корекціями забезпечує можливість більш точно прогнозувати щомісячні та щоквартальні надходження, що особливо важливо для планування грошових потоків держави та управління бюджетним дефіцитом.

Таблиця 2.4 Порівняння точності методів прогнозування податкових надходжень

Метод	Тип прогнозу	Точність	Вплив зовнішніх факторів	Застосування у кризові періоди	Примітки
Економіко-математичне моделювання	Коротко- та довгострокове	Висока при стабільних умовах	Середній	Обмежена точність	Потребує постійного оновлення даних
Трендовий аналіз	Довгострокове	Середня	Низький	Низька	Ефективний для регулярних, сезонних податків
Економетричне моделювання	Коротко- та середньострокове	Висока	Високий	Помірна	Дозволяє враховувати поведінкові ефекти

					платників
Імітаційне моделювання	Сценарне	Висока при правильних вихідних даних	Високий	Висока	Добре для оцінки реформ та кризових ситуацій
Сценарне прогнозування	Коротко- та середньострокове	Висока за декількома сценаріями	Високий	Висока	Використовується для оцінки ризиків та планування резервів бюджету
Big Data та AI	Коротко- та довгострокове	Дуже висока	Середній	Висока	Підходить для аналізу цифрових доходів та електронної економіки

Джерело: сформовано автором на основі [3],[12],[34],[15],[35],[23].

Ще одним важливим інструментом є економетричне моделювання, яке дозволяє створювати складні системи взаємозв'язків між економічними змінними, податковими ставками та адміністративними заходами. Економетричні моделі дають змогу враховувати одночасно вплив декількох факторів на податкові надходження, проводити тестування гіпотез та визначати значущість окремих параметрів. Застосування таких моделей у практиці державного планування дозволяє не лише прогнозувати доходи бюджету, а й розробляти обґрунтовані пропозиції щодо коригування податкової політики [34],[21],[35][17].

Особливе значення має поєднання якісних та кількісних методів прогнозування, яке дозволяє враховувати не лише статистичні закономірності, а й

експертні оцінки, результати опитувань підприємців та аналіз ринкових тенденцій. Це забезпечує більш комплексний підхід до прогнозування та дозволяє враховувати нетипові або екстремальні ситуації, що можуть вплинути на надходження податків [34].

Методи імітаційного моделювання та сценарного прогнозування широко використовуються для оцінки фіскальних наслідків податкових реформ в умовах економічної нестабільності, зокрема у воєнний та кризовий період. Імітаційне моделювання дозволяє відтворювати можливі сценарії розвитку економіки з урахуванням змін податкових параметрів, оцінювати ефект від нових ставок, пільг або податкових стимулів, а також прогнозувати поведінку суб'єктів господарювання у відповідь на зміни податкового середовища [34],[16],[22].

Таблиця 2.5 Сценарні прогнози податкових надходжень у періоди

Сценарій	Основні фактори	Рекомендовані заходи
Базовий	Стабільна економіка, без змін податків	Планове адміністрування податків, регулярний моніторинг
Кризовий	Спад ВВП, зменшення споживчих витрат	Можливе тимчасове зниження податкових ставок для малого бізнесу, податкові канікули, пільги
Воєнний	Зниження виробництва на, міграційні втрати, зростання тіньової економіки, воєнні ризики	Запровадження стимулювальних податкових пільг, посилення контролю за великими платниками, розвиток системи адміністрування
Оптимістичний	Зростання економіки після періоду спаду, збільшення інвестицій	Стимулювання інвестицій, модернізація податкового адміністрування для економічного розвитку.

Джерело: сформовано автором на основі [16],[22]

Проходження практики в Головному управлінні ДПС у Київській області, дало змогу визначити, що ключову роль у моделюванні очікуваних податкових надходжень та визначенні сценаріїв економіки відіграє система економічного аналізу. Управління економічного аналізу, що функціонує у складі головних управлінь ДПС та ДПСУ, забезпечують безперервний моніторинг надходжень, координують бюджетний процес за доходами та готують аналітичні матеріали для

прийняття управлінських рішень. Багаторівневий регламент взаємодії між центральним апаратом та територіальними підрозділами дозволяє оперативно уточнювати показники доходів, враховуючи динаміку надходжень, зміни в законодавстві та макроекономічну ситуацію. Широке використання електронних сервісів, спрощує взаємодію з бізнесом й створює величезний масив даних для аналітичного моделювання надходжень та можливих наслідків податкових змін.

Таким чином, методи моделювання та прогнозування очікуваних податкових надходжень поєднують класичні економіко-математичні підходи з сучасними цифровими технологіями та інформаційно-аналітичними системами. Вони забезпечують науково обґрунтовану основу для прийняття рішень щодо податкової політики, дозволяють оптимізувати фіскальні надходження, прогнозувати ризики та розробляти ефективні стратегії адаптації податкової системи до динамічних змін економічного середовища.

2.3. Модель факторного впливу на податкові надходження

Формування податкових надходжень до бюджету є результатом взаємодії численних економічних, соціальних та адміністративних чинників. Для оцінки їх впливу доцільно застосувати модель факторного впливу, що дозволяє кількісно визначити внесок кожного окремого фактору у загальний обсяг надходжень. Серед основних, що впливають на податкові надходження, виділяють: обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП), рівень зайнятості та доходи населення, інфляцію, обсяг виробництва підприємств, рівень податкових ставок, рівень тіньової економіки, обсяг роздрібної торгівлі, ефективність адміністрування податків та зовнішньоекономічні умови [2],[25],[38],[5],[39].

Для побудови факторної моделі використовуються статистичні методи, зокрема кореляційний та регресійний аналіз, що дозволяють оцінити залежність

податкових надходжень від окремих факторів. При цьому змінні моделі поділяються на: екзогенні, що визначаються поза межами системи наприклад, ВВП, інфляція, капітальні інвестиції в економіку, зовнішні шоки, та ендогенні, що залежать від дій державних органів, ефективність адміністрування (перевірки), податкові ставки, надходження по конкретних податках тощо [38], [34], [5],[40],[39].

Таблиця 2.6 Фактори впливу на податкові надходження до бюджету України

Фактор	Опис впливу	Очікувана кореляція з надходженнями
Валове внутрішній продукт	Зростання ВВП стимулює зростання податкових надходжень	+
Рівень зайнятості населення	Більша зайнятість стимулює ПДФО	+
Обсяг прибутку підприємств	Вищий прибуток - більше податку на прибуток	+
Тіньова економіка	Зростання тіньового сектору призводить до втрат бюджету через ухилення від оподаткування	-
Податкові ставки	Прямий вплив на фіскальну ефективність	+/-
Ефективність адміністрування	Поліпшення адміністрування підвищує збір податків	+
Інфляція	При помірній, тимчасово збільшує номінальні надходження; при високій, знижує реальну вартість зборів	+/-
Середня заробітна плата	Зростання зарплат збільшує базу оподаткування та споживчий попит	+
Оборот роздрібної торгівлі	Прямо корелює з базою оподаткування ПДВ	+

Джерело: сформовано автором на основі [2],[25],[38],[5],[32],[39].

Аналіз факторів впливу проведено на основі даних Мінфіну та Державної служби статистики України за 2014-2024 роки [31],[33],[32].

Таблиця 2.7 Фактори впливу з податковими надходженнями (2014-2024)

Рік	Податкові надх. млрд грн	ВВП млрд грн	Сер. заробітна плата грн	Інфляція %	Зайнятість тис. осіб	Капітальні інвестиції млрд грн	Курс грн/дол.	Рівень тіньової економіки % до ВВП
2014	280,18	1566	4012	124,9	17188,1	495,92	11,88	36
2015	409,42	1979	5230	143,3	15742	555,34	21,84	35
2016	503,88	2383	6475	112,4	15626,1	702,05	25,55	33
2017	627,15	2982	8777	113,7	15495,9	892,2	26,6	32
2018	753,82	3558	10573	109,8	15718,6	1159,24	27,2	29
2019	799,78	3974	12264	104,1	15894,9	1305,95	25,85	28
2020	851,12	4194	14179	105	15244,5	928,53	26,95	30
2021	1107,09	5459	17453	110,0	14957,3	1129,78	27,29	31
2022	949,76	5191	14859	126,6	≈15000	585,11	32,34	≈31
2023	1203,54	6537	19231	105,1	≈15000	856,79	36,57	≈31
2024	1647,19	7658	21473	112	≈15000	1185,77	40,80	≈31

Джерело: сформовано автором на основі [31],[33],[32],[41]. Для Зайнятість та Рівень тіньової економіки відсутні дані за 2022-24 роки, тому використано останні, 2021 року.

Кореляційний аналіз факторів впливу з податковими надходженнями:

- ВВП ном. = 0,988
- Сер. міс. зарплата = 0,974
- Валютний курс = 0,904
- Кап. Інвестиції = 0,687
- Інфляція = -0,469
- Тіньова економіка = -0,543
- Зайнятість = -0,751

За кореляційним аналізом можна зробити висновки: зростання ВВП збільшує податкові надходження та має найсильніший зв'язок; середня місячна заробітна плата також позитивно впливає на податки, високий зв'язок виникає

через мультиколінеарність з ВВП; обмінний курс гривні до долара США позитивний, девальвація підвищує податки; капітальні інвестиції помірно додатній зв'язок, вплив викидів та від'ємних значень; висока інфляція знижує реальну економічну активність внаслідок цього зменшення податкових надходжень; тіньова економіка має негативний зв'язок, ухилення від оподаткування спричиняє недоотримання доходів бюджету; зайнятість показує від'ємну кореляцію, виник парадокс, який пояснюється тим, що зайнятість населення скорочувалась протягом років, а податки номінально зростали, отже реальна зайнятість не є стимулом податків у цей період.

Факторний аналіз податкових надходжень

Для кількісної оцінки впливу ключових макроекономічних чинників на динаміку податкових надходжень застосовано метод (log-log) регресії. Проведемо аналіз визначених факторів з таб. 2.7 за методами джерела [40]. Згідно з попереднім кореляційним аналізом визначено, що найсильніший зв'язок з податками мають:

- ВВП
- Курс грн/дол
- Інфляція

Припустимо, що податкові надходження в номінальному вираженні залежать від обсягу економіки ВВП, валютного курсу та рівня інфляції візьмемо показники до повномасштабної війни з 2014 до 2021 року. Зростання податків складало 295% за період.

Результати лог-лог моделі. Еластичність, однофакторні регресії.

Застосовано рівняння виду:

$$\ln \Pi = a + E * \ln X + \varepsilon,$$

де Π - обсяг податкових надходжень, X - фактор впливу, E - коефіцієнт еластичності.

- ВВП: коеф. еластичності = 1,316, $R^2 = 0,699$
- Курс: коеф. еластичності = 0,383, $R^2 = 0,506$
- Інфляція: коеф. еластичності = 0,395, $R^2 = 0,003$

Результати моделі. Адитивна модель внесок у відсотках.

Використовуємо короткострокові еластичності з для періоду 2014-2021 року.

$$\Delta \text{ВВП}\% = ((5459,57/1566,73)-1)*100\% = 248,5\%$$

$$\Delta \text{Курс}\% = ((27,29/11,88)-1)*100\% = 129,7$$

$$\Delta \text{Інфляція}\% = ((110,0/124,9)-1)*100\% = -11,9\%$$

Внески (у відсотках):

- За рахунок ВВП: $1,316*248,5\% = 327\%$
- За рахунок курсу: $0,383*129,7\% = 49,7\%$
- За рахунок інфляції: $0,395*(-11,9\%) = -4,7\%$
 - Сумарний вплив: 372%
 - Фактичний приріст: 295%

Похибка моделі: -76 в.п. (модель переоцінює фактичний приріст)

За аналізом результатів, визначено, що ВВП коефіцієнт еластичності 1,316 вказує на те, що при зростанні ВВП на 1%, податкові надходження зростають на 1,32%. Це свідчить про прогресивний характер податкової системи та розширення бази оподаткування. В адитивній моделі внесок ВВП є визначальним 327%, фактично, податки зростають насамперед тому, що номінально зростає обсяг економіки. Модель на основі лише ВВП пояснює майже 70% варіації податкових зборів.

Валютний курс гривні до долар США, вплив через зростання курсу, девальвація гривні позитивно впливає на податкові надходження, це відповідно, тому що значну частку податків займає саме ПДВ. Коефіцієнт еластичності 0,383 означає, що девальвація на 10% приносить приблизно 3,8% додаткових податків. Модель яка включає лише курс пояснює 50% варіації податкових надходжень.

Інфляція показник R^2 для інфляції близький до нуля 0,003, отже сама по собі інфляція не пояснює динаміку податків, швидше за все, її вплив уже визначений у номінальному ВВП.

Адитивна модель має похибку -76 в.п. , це досить високий показник, він свідчить про те, що існують поза модельні чинники, які не враховані, зміни

законодавства, ефективність роботи податкової служби або політичні потрясіння та економічні кризи.

Аналіз моделі факторного впливу дозволяє зробити кілька ключових висновків щодо природи податкових надходжень в Україні.

По-перше, визначальним драйвером зростання є динаміка ВВП, згідно з моделлю, цей показник має майже абсолютну кореляцію з податками та високий коефіцієнт еластичності, податкова система реагує на економічне зростання випереджаючими темпами. Це підтверджує, що саме розширення бази оподаткування через зростання номінального ВВП є фундаментом фіскальної стабільності.

По-друге, значну роль відіграє валютний чинник. Модель зафіксувала суттєвий вплив обмінного курсу, що пояснюється специфікою наповнення бюджету за рахунок податків, ПДВ на імпортні товари. Розрахунок методом ланцюгових підстановок показав, що зміна курсу має один із найбільших номінальних внесків у приріст надходжень, особливо в періоди значних валютних коливань пояснюється мультиколінеарністю з ВВП.

По-третє, вплив інфляції є опосередкованим. Попри наявність кореляції, окрема статистична значущість інфляції в моделі є низькою, інфляційний складник уже інтегрований у показник номінального ВВП. Таким чином, інфляція не виступає самостійним чинником росту, а лише мультиплікує вплив інших макроекономічних показників.

По-четверте, наявність високої похибки в адитивній моделі та розбіжність свідчать про складну взаємодію факторів. Сума ізольованих впливів чинників значно перевищує фактичну зміну, що підтверджує ефект синергії, фактори не діють окремо, а підсилюють або обмежують один одного. Крім того, це вказує на важливість поза модельних чинників, таких як ефективність адміністрування та зміни у податковому законодавстві, які виконують компенсаторну роль у періоди макроекономічної нестабільності.

Отже, результати демонструють, що податкові надходження України базуються на складній взаємодії макроекономічної динаміки та валютно-курсової

політики. Отримані результати дозволяють частково пояснити динаміку, використовувати модель для короткострокового прогнозування, враховуючи високу чутливість бюджету до зміни обсягів економіки та курсових параметрів, варто обмежено.

Аналіз чутливості податкових надходжень до бюджету України дозволяє оцінити, як саме зміни ключових макроекономічних факторів трансформуються у фінансові доходи. Проведення розрахунків ґрунтується на побудові однофакторних регресійних моделей, які кількісно визначають відсоткову зміну до надходжень ПДВ, ПДФО та податку на прибуток у відповідь на динаміку зміни факторів впливу.

Таблиця 2.8 Фактори впливу на податкові надходжень за видом

Фактор	Опис впливу	Очікувана кореляція з надходженнями
Оборот торгівлі до ПДВ	Збільшення обороту роздрібної торгівлі розширює податкову базу ПДВ	+
Фонд оплати праці до ПДФО	Зростання фонду оплати праці збільшує базу оподаткування доходів фізичних осіб	+
Прибуток до оподаткування до податок на прибуток підприємств	Зростання прибутку підприємств до оподаткування розширює базу податку на прибуток	+

Джерело: сформовано автором на основі [2],[5],[23],[39].

Факторний аналіз за видом податкових надходжень

Проведемо аналіз впливу макроекономічних чинників на ключові податкові джерела бюджету. Припустимо, що ПДВ залежать від обсягу торгівлі, ПДФО залежать від фонду оплати праці та податок на прибуток залежать від прибутку підприємств до оподаткування, візьмемо дані з вебпорталу Open budget, Мінфіну та Державної служби статистики України з 2019 до 2024 року. [31],[33],[32].

Таблиця 2.9 Факторний впливу на податкових надходження за видом

Рік	ПДВ	Оборот роздрібної торгівлі	ПДФО	Фонд оплати праці	Податок на прибуток	Прибуток підприємств до оподаткування
2019	378,6	1 094	109,9	203,2	107	628
2020	400,6	1 201	117,2	225,6	108,6	393,1
2021	536,4	1 443	137,5	272,3	147,7	1 009,6
2022	467	1 794	148,4	220,7	117	423,2
2023	580,7	2 672	206,9	273	143,8	734,8
2024	734,4	2 172	326	289,8	271,1	865,2

Джерело: сформовано автором на основі [31],[33],[32].

Кореляційний аналіз факторів впливу з податковими надходженнями за видом.

- ПДВ: Обороти торгівлі = 0,827
- ПДФО: Фонд оплати праці = 0,854
- Податок на прибуток: Прибуток до оподаткування = 0,707

Результати аналізу підтверджують пряму та високу кореляційну залежність між обраними макроекономічними показниками та податковими надходженнями.

Результати лог-лог моделі. Еластичність, однофакторні регресії.

Застосовано рівняння виду:

$$\ln \Pi = a + E \cdot \ln X + \varepsilon,$$

де Π - податкові надходження за видом, X – фактор впливу, E - коефіцієнт еластичності.

- ПДВ: коеф. еластичності = 1,066 ; $R^2 = 0,615$
- ПДФО: коеф. еластичності = 1,771, $R^2 = 0,876$
- Податок на прибуток: коеф. еластичності = 1,204, $R^2 = 0,482$

Вплив фактору на ПДВ, спостерігається майже пропорційна залежність, але R^2 вказує, що значна частка варіації залежить від інших факторів, імпорту, відшкодування та пільг.

ПДФО, модель впливу є найбільш якісною, коефіцієнт еластичності високий понад 1 вказує на випереджаюче зростання податку відносно бази.

Високий R^2 підтверджує, що фонд оплати праці є ключовим і визначальним чинником для ПДФО.

Податок на прибуток, модель має найнижчу пояснювальну здатність, менше половини змін надходжень R^2 пояснюються динамікою прибутку, що вказує на значний вплив інституційних факторів та інших змін.

Результати моделі. Адитивна модель внесок у відсотках

ПДВ

- За оборотом торгівлі: 105%
- Фактичний приріст: 93,9%
- Похибка: -11,1 в.п.

ПДФО

- За фондом оплати праці: 75,4%
- Фактичний приріст: 196,6%
- Похибка: 121,2 в.п.

Податок на прибуток

- За прибутком до оподаткування: 45,5%,
- Фактичний приріст: 153,2%
- Похибка: 107,7 в.п.

Модель для ПДВ виявилася найбільш точною похибка лише -11, фактор обороту торгівлі майже повністю пояснює динаміку надходжень, що робить ПДВ найбільш стабільним індикатором внутрішнього ринку.

У випадку з ПДФО, фактичний приріст значно перевищив розрахунковий, це пояснюється зростанням заробітної плати населення, особливо військовослужбовців, та загалом впливом інфляції.

Для податку на прибуток, фактичний приріст також суттєво відстає від динаміки прибутку, що може бути наслідком надприбутків банківського сектору при запровадженні підвищених ставок та часткової детінізації бізнесу.

Для оцінки чутливості було використано метод еластичності, який характеризує відсоткову зміну податкових платежів при зміні відповідного фактора на 1%. Розрахунки, проведені для ПДВ, ПДФО та податку на прибуток за період

2019-2024 років, дозволяють зробити кілька ключових висновків щодо стійкості фіскальної системи в умовах сучасних викликів.

По-перше, найбільш високу чутливість продемонстрував податок на доходи фізичних осіб. Коефіцієнт еластичності для цього податку становить 1,771, що свідчить про випереджаюче зростання надходжень відносно динаміки фонду оплати праці. Проте значна розбіжність між розрахунковим та фактичним приростом вказує на суттєвий вплив специфічних факторів воєнного часу.

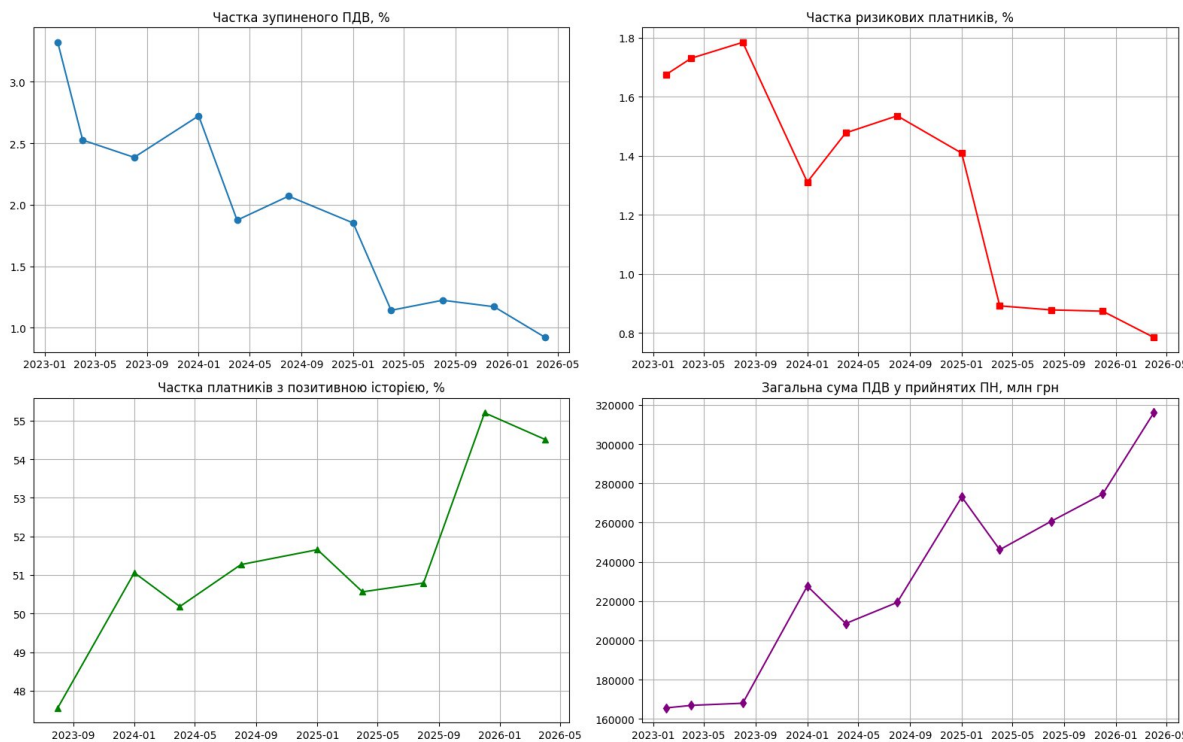
По-друге, податок на додану вартість виявився найбільш збалансованим з точки зору прогнозованості. Коефіцієнт еластичності по обороту торгівлі становить 1,066, що вказує на майже пропорційну залежність, зростання обороту на 1% спричиняє зростання ПДВ на 1,07%.

По-третє, податок на прибуток підприємств вказує на помірну чутливість, але найнижчу якість зв'язку. На надходженнях впливають інституційні чинники, зміни у законодавстві та ризики воєнного часу, які роблять цей податок найменш прогнозованим серед основних джерел бюджету.

Таким чином, аналіз чутливості показує, що для забезпечення стабільності бюджету критично важливим є стимулювання внутрішнього споживання та збільшення фонду оплати праці. Водночас виявлені високі похибки в адитивних моделях свідчать про те, що сучасне фіскальне планування в Україні має враховувати не лише макроекономічні тренди, а й специфічні чинники воєнної економіки, які суттєво коригують традиційні показники еластичності [2], [25],[16],[39].

Згідно з показниками за результатами проведення автоматизованого моніторингу Державної податкової служби України за перший квартал 2026 року масштаби операційної діяльності, в Україні зареєстровано 247219 платників ПДВ, якими за звітний період подано на реєстрацію документи на загальну суму 315948 млн. грн., 26,5 млн. накладних, це майже 90% від загальної кількості пройшли автоматичну реєстрацію за ознаками відповідності. Реєстрацію 43 тис. документів було зупинено, загальна сума ПДВ у накладних становить приблизно 3 млрд. грн, що є інструментом запобігання формуванню фіктивного податкового кредиту. [15]

Рис. 4 Ефективність адміністрування ПДВ

Джерело: сформовано автором

на основі [25]

Аналіз рис. 4 спостерігається стійка тенденція до зниження частки зупиненого ПДВ до мінімуму у 2026 року, це свідчить про якісне налаштування алгоритмів системи податкового контролю, що дозволяє більшій кількості накладних проходити реєстрацію без затримок. Частка ризикових платників скоротилася, позначається перехід бізнесу до більш прозорих моделей роботи, також підтверджується зростанням позитивних податкових історій. [25]

Динаміка свідчить про успішну цифрову детінізацію бізнесу, аналіз зниження адміністративного тиску та прогнозованість реєстрації ПДВ роблять цей податок найбільш надійним і стабільним джерелом доходів бюджету, що підтверджує модель факторного впливу.

Обсяг відшкодування ПДВ, показує борг бюджету перед платниками, держава повернула бізнесу понад 179,6 млрд грн. у 2025 році, для порівняння у 2023 році сума склала 121,4 млрд грн. залишок сум, заявлених до відшкодування на кінець 2025 року становив 36,4 млрд грн. Податковий борг зріс з 140 млрд грн у 2023 році до 268,5 млрд грн невиконаних зобов'язань на кінець 2025 року. [25]

Порівняння з минулими періодами показує, що українська система є відносно гнучкою та адаптивною, здатною компенсувати падіння макроекономічних показників через посилення адміністрування та оптимізацію процедур стягнення податків. Однак в умовах економічної та політичної нестабільності її чутливість до зовнішніх шоків залишається високою, що потребує вдосконалення стратегій управління та планування податкових надходжень.

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕДБАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПОДАТКОВИХ ЗМІН

3.1. Інституціональні передумови зміни податкового навантаження

Фіскальні наслідки - це вплив економічних, законодавчих або політичних змін на доходи, видатки державного бюджету. Передбачення «фіскальних наслідків» податкових змін є складним аналітичним процесом, що потребує урахування не лише прямих бюджетних ефектів, але й опосередкованого впливу на економічну поведінку суб'єктів господарювання, інституційну спроможність держави та довгострокову макроекономічну стабільність. У цьому контексті інституціональна доцільність та можливість зростання податкового навантаження виступають ключовими параметрами оцінки ефективності податкових трансформацій, оскільки визначають межі допустимого фіскального тиску без порушення економічної рівноваги та соціальної стабільності.

Інституціональна доцільність підвищення податкового навантаження передбачає відповідність запропонованих змін існуючій системі формальних і неформальних правил, які регулюють економічну діяльність. Йдеться не лише про нормативно-правову базу, але й про рівень довіри до державних інституцій, якість податкового адміністрування, ефективність механізмів контролю та ступінь прозорості використання бюджетних ресурсів [42],[43],[26],[36],[44],[45].

У країнах із розвиненою інституційною інфраструктурою та високим рівнем доходів підвищення податкового навантаження може супроводжуватися відносно незначними втратами економічної активності, оскільки платники податків мають вищий рівень довіри до інститутів, та сприймають податкові зобов'язання як легітимні. Натомість у країнах із перехідною економікою таких як Україна, де інституційна довіра залишається обмеженою, зростання податкового тиску часто провокує розширення тіньового сектору, ухилення від оподаткування та зниження

інвестиційної привабливості. За різними оцінками, частка тіньової економіки в Україні становить від 20 до 30% від офіційного ВВП, що істотно обмежує фактичну базу оподаткування та знижує ефективність будь-яких змін у структурі податків [46].

Особливу увагу в оцінці інституціональної доцільності слід приділяти здатності державних органів забезпечувати ефективне адміністрування податків. Зростання податкового навантаження без відповідного вдосконалення адміністративних процедур може призвести до збільшення транзакційних витрат для бізнесу, ускладнення податкового обліку та посилення корупційних ризиків. Відтак, будь-які зміни у фіскальній політиці мають супроводжуватися модернізацією податкових сервісів, через автоматизацію процесів звітності, підвищенням контролю фіскальних та органів боротьби з корупцією. [42],[43],[26],[36],[44],[45].

Важливою передумовою інституціональної доцільності також є стабільність податкового законодавства, оскільки часті та непередбачувані зміни створюють додаткову невизначеність для суб'єктів господарювання та знижують ефективність довгострокового планування.

Можливість зростання податкового навантаження тісно пов'язана з економічним потенціалом країни, структурою її економіки та рівнем доходів населення. Підвищення податків може бути економічно виправданим лише за умови, що воно не призводить до суттєвого скорочення споживчого попиту, інвестиційної активності та зайнятості. У цьому аспекті важливу роль відіграє еластичність податкової бази, якщо підвищення ставок супроводжується пропорційним або більшим скороченням бази оподаткування, загальний фіскальний ефект може виявитися негативним. Це явище особливо характерне для високочутливих до податкового тиску секторів економіки, таких як малий та середній бізнес.

Крім того, необхідно враховувати диференційований вплив податкового навантаження на різні групи платників. Зростання податків може мати регресивний характер, якщо основний тягар лягає на домогосподарства з низьким рівнем

доходів, що посилює соціальну нерівність і знижує загальний рівень добробуту. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання справедливості податкової системи, яка повинна забезпечувати баланс між фіскальною ефективністю та соціальною відповідальністю. Використання прогресивних ставок, податкових пільг та трансфертних механізмів може пом'якшити негативні наслідки підвищення податкового навантаження [42],[43],[26],[36],[44],[45].

У процесі прогнозування «фіскальних наслідків» також слід враховувати «фіскальні ризики», поведінкові реакції платників податків, які можуть істотно змінювати очікувані результати реформ. За визначенням закону № 2456-VI Бюджетного кодексу України: «Фіскальні ризики – чинники, що можуть призводити до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету, відповідно спричинити збільшення дефіциту бюджету та державного (місцевого) боргу порівняно з плановими бюджетними показниками»[47].

Зокрема, підвищення ставок може стимулювати оптимізацію податкових зобов'язань, зміну структури доходів або перенесення бізнес діяльності в країни з більш сприятливим податковим режимом. У цьому контексті важливим є забезпечення міжнародної координації податкової політики та боротьби з агресивним податковим плануванням.

Як було зазначено раніше в розділі 2, при податкових надходженнях до бюджету України в сумі 2015,8 млрд грн., податковий борг платників, на 2025 рік становив 268,5 млрд грн., або 13,3%, це зменшує надходження та створює додаткові фіскальні ризики [25].

Не менш важливим аспектом є макроекономічні умови країни, в якій здійснюється податкове реформування. У періоди економічного спаду або кризових явищ, таких як війна, коли бюджет відчуває дефіцит надходжень, підвищення податкового навантаження може мати проциклічний ефект, поглиблюючи рецесію та зменшуючи податкові надходження, збільшуючи дефіцит. Натомість у фазі економічного зростання можливості для підвищення податків є ширшими, оскільки економіка здатна адаптуватися до додаткового

фіскального тиску без суттєвих втрат. Таким чином, часовий аспект реалізації податкових змін є критично важливим для досягнення бажаного фіскального результату [42],[43],[26],[36],[44],[45].

Однак через значний дефіцит та витрати воєнного стану, бюджет України потребує збільшення надходжень. Державний бюджет України на 2026 рік затверджено з граничним дефіцитом близько 1,9 трлн грн, що становить приблизно 18,5% ВВП. Основним джерелом видатків є оборона, близько 62%, видатки 4,75 трлн грн значно перевищують доходи 2,92 трлн грн [49],[48]. Мінфін розробив таблицю оцінок, внаслідок реалізації шоків впливу на ВВП по відношенню до базового сценарію та розрахунки впливу на бюджет. [50]

Таблиця 3.1 Ефект зміни бюджетних показників у випадку реалізації окремих шоків у макроекономічному середовищі у порівнянні з базовим сценарієм на 2026 рік (млрд грн)

Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Руйнування об'єктів інфраструктури та порушення логістичних зав'язків (додатковий вплив на ВВП «мінус» 1,4 в.п.)	Загострення демографічної кризи та дисбалансу на ринку праці (додатковий вплив на ВВП «мінус» 1,8 в.п.)	Зниження прямих іноземних інвестицій в Україну (додатковий вплив на ВВП «мінус» 0,1 в.п.)	Отримання низького врожаю зернових культур (додатковий вплив на ВВП «мінус» 0,8 в.п.)	Послаблення міжнародної підтримки (додатковий вплив на ВВП «мінус» 2,3 в.п.)
Доходи загального фонду зведеного бюджету	-27,1	-35	-1,9	-15,5	-44,7
ПДФО	-4,8	-6,2	-0,3	-2,8	-7,9
ПДВ з ввезених на митну територію України товарів	-7,8	-10,0	-0,6	-4,5	-12,9

Податок на прибуток підприємств	-6,7	-8,6	-0,5	-3,8	-11,0
---------------------------------	------	------	------	------	-------

Джерело: розроблено Міністерством фінансів України [50]

Розрахунки представлені Мінфіном вказують, що потенційний негативний вплив окремих ризиків на макроекономічне середовище та доходи загального фонду зведеного бюджету коливається в межах від 1,9 млрд грн (0,02% ВВП) до 44,7 млрд грн (0,44% ВВП). Арифметична сума втрат у разі одночасного настання всіх зазначених ризиків становить 124,2 млрд грн, або майже 1,2% ВВП. Це означає зростання бюджетного дефіциту та потреби у додатковому фінансуванні, або відповідного скорочення видатків бюджету України [50].

Зважаючи на наявність дефіциту бюджету, інституціональна доцільність та можливість зростання податкового навантаження мають оцінюватися комплексно, з урахуванням взаємодії економічних, соціальних та інституційних факторів. Ефективна податкова політика повинна базуватися на принципах передбачуваності, справедливості та ефективності, а також враховувати специфіку національної економіки та рівень розвитку її інституцій. Лише за таких умов підвищення податкового навантаження може забезпечити стабільне зростання бюджетних надходжень без негативного впливу на економічний розвиток та соціальну стабільність суспільства [42],[43],[26],[36],[44],[45].

Подальше поглиблення аналізу інституціональної доцільності підвищення податкового навантаження потребує врахування взаємозв'язку між фіскальною політикою та якістю державного управління, зокрема ефективністю розподілу та перерозподілу бюджетних ресурсів. В умовах обмеженої довіри до держави будь-яке зростання податкового тиску сприймається платниками податків не як інструмент забезпечення суспільних благ, а як додаткове навантаження без очевидної віддачі. Це формує так званий «інституційний розрив», за якого податкові надходження не трансформуються у підвищення якості публічних послуг, що, у свою чергу, посилює мотивацію до ухилення від оподаткування. Таким чином, доцільність підвищення податків безпосередньо залежить від здатності держави демонструвати ефективність використання зібраних коштів.

У цьому контексті важливою є концепція «фіскального контракту» між державою та суспільством, яка передбачає взаємні зобов'язання: громадяни сплачують податки, а держава забезпечує належний рівень публічних благ і соціального захисту. Порухення цього балансу, зокрема через неефективне використання бюджетних ресурсів або високий рівень корупції, суттєво знижує інституціональну легітимність податкової системи. Відтак, навіть економічно обґрунтоване підвищення податкового навантаження може виявитися неефективним у фіскальному сенсі через зниження добровільної податкової дисципліни [42],[43],[26],[36],[44],[45].

Рівень податкового навантаження визначається як відношення податкових надходжень у зведений бюджет до обсягу валового внутрішнього продукту [75].

Таблиця 3.2 Рівень податкового навантаження (2014-2025) %

Рік	Рівень навантаження до ВВП, %	Рівень навантаження на працю, %	Рівень навантаження на капітал, %	Рівень навантаження на споживання, %	Коефіцієнт навантаження загальний, %
2014	23,5	15,9	4,7	12,6	34,1
2015	25,6	14,2	4,1	14,6	34,2
2016	27,3	11,2	4,5	15	32
2017	27,8	12,4	4,2	15,4	33,1
2018	27,7	13	4,4	14,8	33,4
2019	26,9	14,5	4,3	13,6	33
2020	27,1	15,2	4,2	13,8	33,8
2021	26,6	12,8	4,6	13,8	32,1
2022	25,9	16	4,3	11,7	32,9
2023	25,1	15	3,5	12,9	31,6
2024	27,3	15,1	4,7	13,3	33,8
2025	28,2	17,4	4,1	13,7	35,9

Джерело: розроблено автором на основі розрахунків [33] та джерела [51]

Аналіз таблиці 3.2, найвищий рівень податкового навантаження до ВВП зафіксовано у 2025 році, що свідчить про посилення ролі держави в економіці, ймовірно, через військові потреби та відновлення. Останні роки спостерігається збільшення навантаження на працю. Найменший рівень податкового навантаження припадає на капітал, податок на прибуток. Після зниження навантаження на споживання у 2022 році, через пільги для бізнесу, показник знову почав зростати з 2023 року. 2025 рік вказує на суттєве посилення загального податкового тиску, що є логічним внаслідок дефіциту бюджету.

Таким чином, інституціональна доцільність та можливість зростання податкового навантаження, більше чим зараз, не можуть розглядатися ізольовано від ширшого контексту соціально-економічного розвитку. Вони визначаються складною взаємодією інституційних, економічних та поведінкових факторів, які формують межі ефективної фіскальної політики. Рациональне підвищення податкового навантаження можливе лише за умови комплексного підходу, що передбачає одночасне вдосконалення інституційної бази, підвищення ефективності державного управління та забезпечення балансу між фіскальними інтересами держави та економічними можливостями суспільства.

Проблема оптимізації податкового навантаження залишається однією з ключових у сфері фіскальної політики держави. Визначення інституціональної доцільності зростання або зменшення податків потребує комплексного аналізу макроекономічних умов, стану бюджетної системи та поведінкових реакцій економічних агентів [42],[43],[26],[36],[44],[45].

Аналіз положень теорії кривої Лаффера вказує на те, що надмірне підвищення податкового навантаження в Україні може призводити до скорочення податкової бази та зниження фактичних бюджетних надходжень. Це пов'язано насамперед із тим, що суб'єкти господарювання активно застосовують легальні та напівлегальні схеми мінімізації податкових зобов'язань, а частина бізнесу переходить у тіньовий сектор [8]. Зниження ж податкових ставок у короткостроковому періоді може призвести до скорочення бюджетних надходжень, відповідно до концепції кривої Лаффера, однак такий ефект має

тимчасовий характер. Зменшення податкового навантаження здатне стимулювати економічну активність, сприяти зростанню інвестицій, зайнятості та виробництва. У результаті розширюється база оподаткування, що потенційно забезпечує збільшення податкових надходжень у довгостроковій перспективі.

Інституціональна доцільність підвищення податкового навантаження в Україні в сучасних умовах є темою багатьох дискусій. По-перше, війна та пов'язана з ним економічна невизначеність звужують горизонт планування для бізнесу й домогосподарств, що може посилювати негативний вплив додаткового фіскального навантаження на економічну активність [16]. По-друге, значний рівень тінізації економіки створює ризик того, що посилення податкового тиску стимулюватиме подальше ухилення від оподаткування та перетікання частини економічної діяльності тінь.

Окремо слід виділити вплив Міжнародного валютного фонду (МВФ) на підвищення податкового навантаження. Через умови програм фінансування бюджету МВФ суттєво формує фіскальну політику України, наполягаючи на мобілізації доходів, розширенні податкової бази та забезпеченні боргової стійкості. МВФ не наполягає виключно на підвищенні ставок, а пропонує комплексний підхід в основі якого посилення адміністрування, розробка національної стратегії доходів до 2030 року, зміни в ПДВ, акцизах, податку на доходи від цифрових платформ. У рамках програми підтримки визначено структурні маяки, оподаткування фізичних осіб підприємців (ФОП), податок на цифрові платформи, скасування пільги на імпорتنі посилки та інші зміни[52],[27]. Але, як було зазначено раніше підвищення навантаження є інституціонально виправданим лише за умови паралельної глибокої реформи адміністрування та надання бізнесу перехідних механізмів, без цього воно може стати контпродуктивним.

Отже, можна визначити чотири сценарії зміни податкового навантаження: зростання, збереження статус-кво та зниження. Перший сценарій є виправданим лише у короткостроковому періоді при наявності надзвичайних потреб у фінансуванні зокрема, які має Україна, великі оборонні видатки, дефіцит та за умови одночасного підвищення ефективності адміністрування для протидії

корупції та тінізації. Другий сценарій зберігає поточну нестабільну рівновагу покладаючись на міжнародну фінансову підтримку. Третій відповідно зниження навантаження у середньостроковій перспективі, за умови зменшення дефіциту бюджету, через додаткові джерела доходів, надходжень, оскільки зниження може сприяти легалізації тіньових доходів та розширенню бази оподаткування, але призводить до втрати доходів. Четвертий сценарій передбачає зміни в структурах податкових надходжень без зміни ставок податку, через реформи, розширення категорій бази оподаткування, та посиленням податкового контролю над джерелами податків.

Таким чином, інституціональна доцільність зростання податкового навантаження є обмеженою і стосується виключно окремих видів податків при дотриманні умов вдосконалення адміністрування та боротьби з ухиленням.

3.2. Прогнозна модель податкових надходжень до державного бюджету України (2026)

Прогнозування податкових надходжень є ключовим елементом планування державного бюджету та забезпечення його фінансової стабільності. В Законі про Бюджет-2026 закладено ВВП у розмірі 10309,3 млрд грн та податкові надходження у розмірі 2502,4 млрд грн, проведемо власні розрахунки прогнозу[62]. Для побудови прогнозної моделі на 2026 рік використано комбінований підхід, що включає метод множинної логарифмічної регресії, авторегресійну модель ARIMAX та мультиплікативний трендовий аналіз, що дозволяє врахувати як макроекономічні чинники, та внутрішню динаміку часових рядів [34],[37],[33].

Для прогнозу застосовано множинну логарифмічну регресійну модель залежності податкових надходжень від ключових факторів:

$$T = \alpha + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \beta_3 * X_3 + \varepsilon$$

де, T - прогнознi податковi надходження, α - константа моделi, β_i - коефiцiєнти впливу факторiв, ε - випадкова складова.

Коефiцiєнти визначенi на основi даних за 2014-2024 роки [31],[32]

- X_1 - ВВП
- X_2 - Кап. iнвестицiї
- X_3 – iнфляцiя

Результати моделi:

Рiвняння $\ln \Pi = -5,507 + 0,792 \cdot \ln(\text{ВВП}) + 0,438 \cdot \ln(\text{iнфл}) + 0,381 \cdot \ln(\text{Кап. iнвест})$

- ВВП: 0,792 ($p=0,000$ – значущий)
- Кап. iнвестицiї: 0,381 ($p=0,018$ – значущий)
- iнфляцiя: 0,438 ($p=0,151$ – незначущий)

$R^2 = 0,993$, скоригований $R^2 = 0,990$. Зростання ВВП на 1% збiльшує податки на 0,79%. Зростання кап. iнвестицiй на 1% збiльшує податки на 0,38%. iнфляцiя виявилась незначуща. Модель має помiрну мультиколінеарнiсть.

Результати оновленої моделi:

$\Pi = -2,356 + 0,842 \cdot \ln(\text{ВВП}) + 0,240 \cdot \ln(\text{Кап. iнвест})$

- ВВП: 0,842 ($p=0,000$ – значущий)
- Кап. iнвестицiї: 0,240 ($p=0,018$ – значущий)

$R^2 = 0,991$, скоригований $R^2 = 0,988$. Зростання ВВП на 1% збiльшує податковi надходження на 0,84%, податки зростають повiльнiше за економiку. Зростання капiтальних iнвестицiй на 1% збiльшує податки на 0,24% слабка, але позитивна чутливiсть. F-критерiй = 421,7 визначає модель як загалом значущу, критерiй Durbin-Watson = 2,021 автокореляцiя залишкiв вiдсутня, Cond. No. = 705 мультиколінеарнiсть усунута.

Точковий прогноз за моделлю рiвняння регресiї.

Прогноз ВВП на 2026: 10 309,3 млрд грн [49]

Прогноз кап. iнвестицiй на 2026: 832 млрд грн (трендовий)

Точковий прогноз (розрахунок).

- $\ln(10309300) \approx 16,15$
- $\ln(83200) \approx 13,63$

- $\ln(\Pi) = -2,356 + 0,842 \cdot 16,15 + 0,240 \cdot 13,63 \approx 14,513$
- $\Pi = e^{14,513} \approx 2005000$ млн грн

Прогнозовані податкові надходження є нижчими за показник 2025 року, причиною є застосування логарифмів в моделі, зниження прогнозу росту ВВП від НБУ та використання трендового прогнозу капітальних інвестицій.

Модель ARIMA для ВВП та ARIMAX для податків

ARIMA (Авторегресивна інтегрована ковзна середня) статистична модель для аналізу та прогнозування часових рядів на основі їх минулих значень авторегресія, приросту, та помилок ковзне середнє. ARIMAX розширена модель, що включає зовнішні змінні, що впливають на ряд, що прогнозується.

Прогноз ВВП на 2026: 9 526 624 млн грн

Модель ARIMAX(1,1,0) авторегресія за трендом (1), вплив попередніх різниць (1), відсутність перенавчання (0), для ВВП дав прогноз податків: 2 087 900 млн грн з 95% довірчий інтервал, нижня межа 1 942 395 млн грн, верхня межа 2 233 405 млн грн.

Прогноз є надійним, оскільки ARIMAX враховує авторегресійну структуру помилок та вплив ВВП. Ширина довірчого інтервалу становить 291010 млн грн, або приблизно 145,5 млрд грн від основного прогнозу.

Модель ARIMA за видом податкових надходжень

Розрахунок надходжень ПДВ, ПДФО та податку на прибуток 2026 року за моделлю ARIMA [37].

Таблиця 3.3 Підсумкова таблиця прогнозів ARIMA на 2026 рік

Показник	2025 (факт)	Прогноз 2026	Зростан ня	95% нижня межа	95% верхня межа	Модель	MAPE
ПДВ	848,9	911,2	+7,3%	753,6	1068,8	(1, 1, 1)	18,2%
ПДФО	492,3	576,7	+17,2%	457,0	696,4	(0, 1, 1)	25,1%
Податок на прибуток	284,7	284,7	+0,0%	202,4	367,0	(0, 1, 0)	27,9%

Джерело: сформовано автором на основі розрахунків [33]

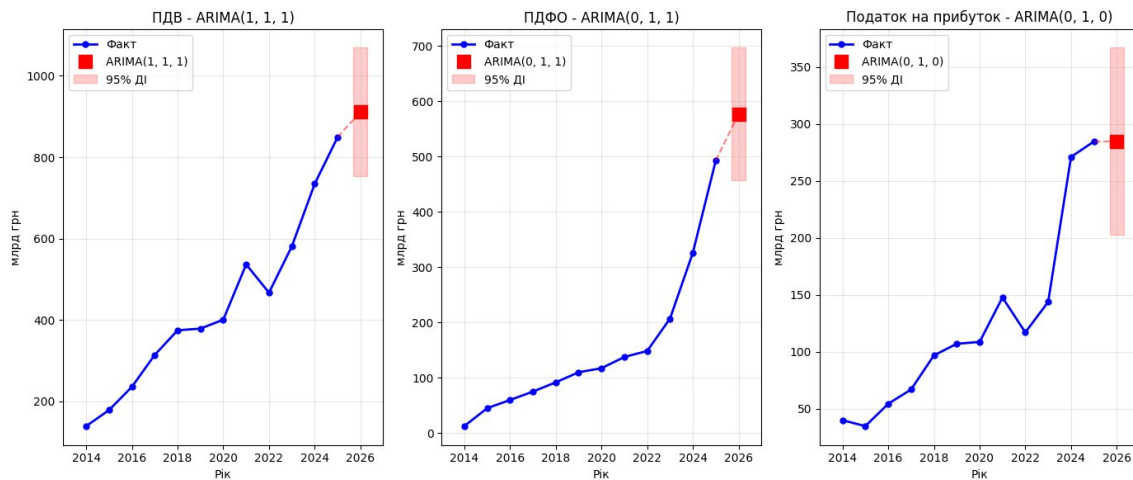
Висновки, щодо таб.3.3 та рис. 5:

ПДВ, модель побудована на тренді авторегресія (1), пам'ятає різниці попередніх періодів (1) і коригує прогноз, дивлячись на помилку минулих кроків (1). Низький відсоток помилки 18,2%.

ПДФО, модель ігнорує кореляцію між попередніми значеннями (0), але пам'ятає різниці попередніх періодів (1) та помилки (1). Високий відсоток помилки 25,1%.

Податок на прибуток, проста модель для уникнення викидів та шумів, за відсутності тренду (0), на основі різниці попередніх періодів приросту (1) та без перенавчання. Високий відсоток помилки 27,9%.

Рис.5 Прогноз ARIMA на 2026 рік

Джерело: сформовано автором на основі розрахунків [33]

Мультиплікативна модель часових рядів на основі тренду та сезонності.

Розрахунок ВВП, надходжень ПДВ, ПДФО та податку на прибуток 2026 року за моделюванням тренду.

1. Прогноз ВВП на 2026 млрд грн.

I кв: 1926,5	II кв: 1996,7
III кв: 2498,2	IV кв: 2729,1

Річний ВВП прогноз
9150,6 млрд грн рис. 6.

Рис. 6 Прогноз ВВП 2026 на основі тренду

Джерело: сформовано автором на основі розрахунків [31],[33].

2. Прогноз загальних податкових надходжень млрд грн

Річний прогноз 2 217,56 млрд грн зростання 10%.

3. Прогноз ПДФО

Річний прогноз 554,10 млрд грн зростання 15,5%.

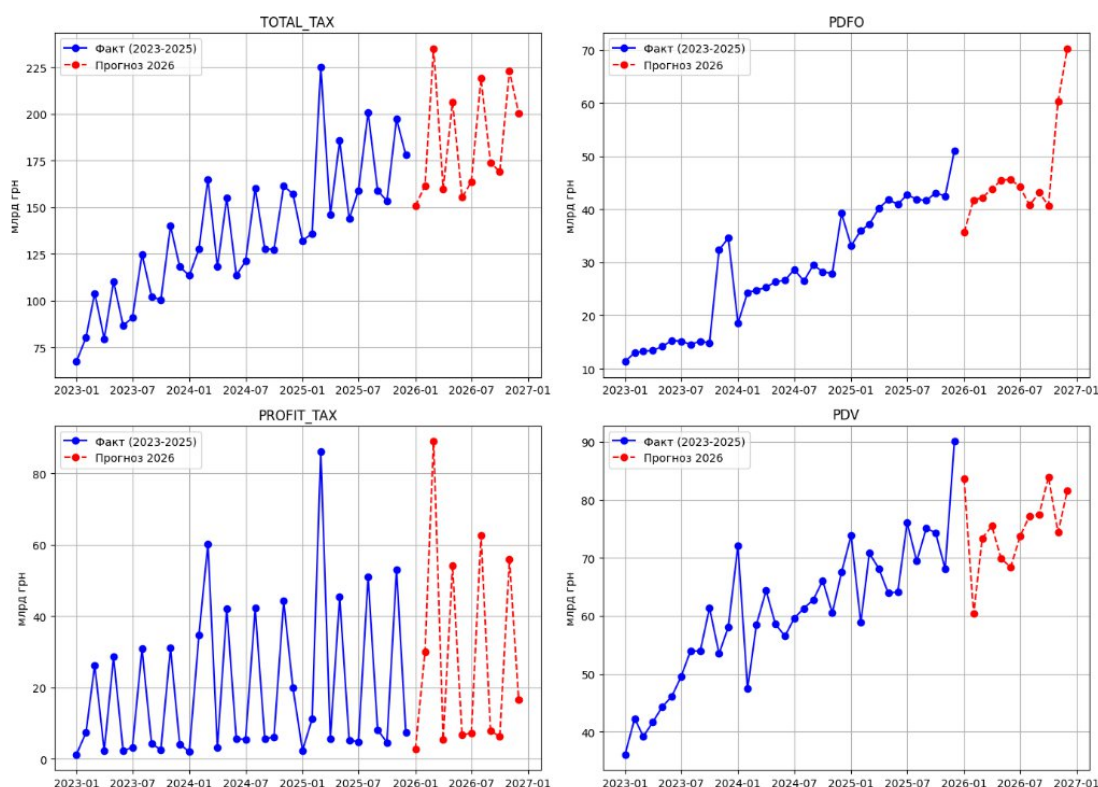
4. Прогноз податку на прибуток

Річний прогноз 344,29 млрд грн зростання 21% .

5. Прогноз ПДВ

Річний прогноз 899,63 млрд грн зростання 7,5%.

Рис. 7 Прогноз податкових надходжень 2026 на основі тренду

Джерело: сформовано автором на основі розрахунків [25],[33]

Аналіз ключових компонентів податкових надходжень на основі розрахунків рис.7.

ПДВ, залишається фундаментом бюджету. Згідно з трендовою моделлю, прогнозується зростання до 899,6 млрд грн, що обумовлено відновленням споживчого попиту та зростанням номінального ВВП до рівня понад 9 трлн грн.

ПДФО, має високу динаміку зростання на рівні 15,5%, це може бути пов'язано з високою еластичністю надходжень до зростання середньої заробітної плати та частковим відновленням ринку праці.

Податок на прибуток підприємств, прогнозується найбільше відновлення до 344,3 млрд грн, динаміка підтверджується результатами логарифмічної регресії, де коефіцієнт впливу капітальних інвестицій 0,240 вказує на пряму залежність між інвестиційною активністю бізнесу та податковою базою.

Таблиця 3.4 Таблиця прогнозування на 2026 рік

Показник	Регресія + точковий прогноз	ARIMA- модель	Трендова модель	Постанова КМУ (06.08.25)	Закон про Бюджет-2026 (03.12.2025)
ВВП (ном.)	-	9526,6	9150,6	10309,3	10309,3
Загальні податкові надходження	2005	2087,9	2217,6	2468,1	2502,4
ПДВ	-	911,3	899,6	1077	1077
ПДФО	-	576,8	554,1	560,3	575,5
Податок на прибуток	-	284,7	344,3	325,3	325,3

Джерело: сформовано автором на основі розрахунків [31], [32],[53], [49].

Загальний обсяг податкових надходжень на 2026 рік, згідно з різними методами моделювання та прогнозами до бюджету, має високу розбіжність, коливається в межах 2005-2502 млрд грн[49].

Проведене моделювання та прогнозування податкових надходжень до бюджету України на 2026 рік продемонструвало високу залежність фіскальних доходів від динаміки ключових макроекономічних показників, насамперед

номінального ВВП, капітальних інвестицій, фонду оплати праці та споживчого попиту.

Урядові прогнози вищі за прогнозовані та свідчать про очікування суттєвого відновлення економічної активності, та впливу не врахованих факторів. Результати дозволяють стверджувати, що податкова система України зберігає достатню еластичність і адаптивність навіть в умовах воєнного стану. Водночас значна розбіжність між різними моделями та офіційними прогнозами вказує на високий рівень невизначеності, зумовлений зовнішніми шоками, валютно-курсowymi коливаннями, інфляційними процесами та ефективністю податкового адміністрування.

Отже, податкові надходження залишаються основним джерелом формування державного бюджету, хоча їх частка коливалася залежно від періоду. Основними надходженнями традиційно виступають ПДВ, ПДФО та податок на прибуток підприємств. ПДФО продемонстрував найбільшу стійкість і динаміку завдяки зростанню заробітних плат, а ПДВ характеризується чутливістю до споживчого попиту та імпорту. Податок на прибуток виявився найбільш волатильним через залежність від стану корпоративного сектору. Водночас високі похибки моделей підкреслюють важливість поза модельних факторів: ефективності податкового адміністрування, змін законодавства, детінізації та воєнних ризиків.

Цифровізація податкового контролю значно підвищила прозорість і стабільність надходжень, про що свідчить зниження частки зупинених податкових накладних за даними ДПСУ.

Зростання податкових надходжень за умови макроекономічної стабілізації, вимагають подальшого вдосконалення, через посилення стимулюючих механізмів для бізнесу, зменшення тіньової економіки, оптимізації податкових ставок та підвищення якості прогнозування з урахуванням сценаріїв розвитку воєнних дій.

3.3. Оцінка фіскальних наслідків податкових змін

Прогнозування бюджетних надходжень при зміні ставок оподаткування є необхідним інструментом для обґрунтування фіскальних рішень.

Проведемо моделювання наслідків зміни ставки податку на додану вартість (ПДВ) для бюджету України. ПДВ обрано як об'єкт аналізу через його домінуючу частку у структурі податкових надходжень близько 40% від загального обсягу зібраних податків.

Базовий рівень ставки сьогодні ПДВ складає 20%. Розглянемо сценарій зміни стандартної ставки ПДВ до 18% та до 22%.

Використано спрощену формулу з Наказу N545/315/502/637 від 31.08.2004 «Про затвердження Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість» (Наказ втратив чинність на підставі Наказу Міністерства фінансів N 324/16097 від 05.07.2024) [54]

Цитата з тексту пункт 9. : «Розрахунок прогнозних надходжень податку здійснюється на основі визначення розрахункової бази оподаткування податком на додану вартість (далі - база оподаткування) та реальної ставки за формулою»[54]

Пункт 9. :
$$ПДВ_t = (БО_t * PC_t) / 100$$

Пункт 11. :
$$PC_t = HC_t * K_{к,t}$$

Пункт 13. :
$$K_{к,t} = PC_t / HC_t$$

де:

- $БО_t$ - розрахункова база оподаткування;
- PC_t - реальна ставка податку, тобто співвідношення фактичних надходжень до бази оподаткування.
- HC_t – номінальна ставка
- $K_{к,t}$ – коефіцієнт корекції, який відображає рівень пільг, звільнень та особливості адміністрування.

Пункт 25. При спрощеному методі розрахунку за базу оподаткування береться показник кінцевих споживчих витрат домашніх господарств ($БО=КСВд$).

Розрахуємо показник кінцевих споживчих витрат домогосподарств як частку від ВВП. За даними Державної служби статистики України у 2025 році КСВд дорівнювали 5786004 млн грн [32], ВВП 8931194 млн грн [31].

- Частка КСВд у ВВП 2025: $(5786\ 004/8931194)*100\% = 64,8\%$
- КСВд з ВВП 2026 за Бюджет-2026 [49] = 6680426 млн грн
- БО(КСВд)2026 = 6680426 млн грн

Розрахуємо реальну ставку податку як частку надходжень ПДВ від кінцевих споживчих витрат домогосподарств. Сума ПДВ з урахуванням бюджетного відшкодування у 2025 році 848936 млн.[33]

- $PC_{2025} = (848936/5786004)*100\% = 14,7\%$
- Коефіцієнт корекції: $K_{к2025} = 14,7/20 = 0,735\%$

Розрахуємо реальну ставку податку на 2026 рік за зміни ставки.

- $PC_{2026} (18\%) = 18*0,735 = 13,23\%$
- $PC_{2026} (20\%) = 20*0,735 = 14,7\%$
- $PC_{2026} (22\%) = 22*0,735 = 16,17\%$

Розрахунок прогнозних надходжень податку на додану вартість у 2026 році при зміні ставки.

- $ПДВ_{2026} (18\%) = (6680426 * 13,23) / 100 = 883820$ млн грн
- $ПДВ_{2026} (20\%) = (6680426 * 14,7) / 100 = 982022$ млн грн
- $ПДВ_{2026} (22\%) = (6680426 * 16,17) / 100 = 1075548$ млн грн

Висновки проведених розрахунків, зміна загальної ставки ПДВ на 2% призводить до зміни бюджетних надходжень приблизно на 95млрд грн. Показник коефіцієнту корекції свідчить про те, що держава фактично збирає лише 73,5% від теоретично можливого обсягу податку при поточній структурі споживання, тобто підвищення ефективності адміністрування податкових надходжень може дати приріст доходів без зміни самої ставки.

Як було зазначено раніше в пункті 3.1 підвищення ставки навіть до 22% може спричинити суттєві фіскальні наслідки у вигляді зниження реального рівня споживання, зростання ухилення від оподаткування, тіньового бізнесу, що знижує

коефіцієнт корекції, також можливий короткостроковий інфляційний стрибок, оскільки ПДВ впливає на рівень податкового навантаження на споживання.

Зниження ставки до 18% призведе до втрат бюджету 98 млрд грн, оскільки ПДВ є основним джерелом доходів, таке різке скорочення потребує або скорочення видатків, або збільшення державних запозичень, що в умовах військового стану є негативним. Однак, теоретично, зниження ставки має призвести до зниження цін, що стимулює споживчі витрати та зростання бази оподаткування, та зменшення рівня податкового навантаження на ціну може сповільнити темпи зростання Індексу споживчих цін. Зменшення вигоди від ухилення, бізнесу стане простіше працювати в «білу», ніж ризикувати в «тіні», що може призвести до зростання коефіцієнта корекції у довгостроковій перспективі.

Таблиця 3.5 Прогнозування надходжень ПДВ млрд грн та співвідношення до ВВП у 2026 році

ПДВ 2026 ставка 18%	ПДВ 2026 ставка 20%	ПДВ 2026 ставка 22%	ПДВ 2026 ARIMA- модель	ПДВ 2026 Модель тренду	ПДВ 2026 Прогноз Бюджет	
883,8	982	1075,5	911,3	899,6	1077	
8,57	9,52	10,43	8,84	8,73	10,45	% до ВВП

Джерело: розроблено автором на основі розрахунків [31],[33],[49],[54].

Офіційний прогноз бюджету перевищує як розрахунки зміни ставки, так і прогнозні математичні моделі. Це вказує на те, що бюджет використовує іншу модель розрахунку, (використана втратила чинність від 2024 року), також можливо закладено значно вищі темпи інфляції, або значне зростання імпорту та споживчих витрат, або інші не враховані фактори.

Варто зазначити, що до повномасштабної війни, в пояснювальній записці проекту Закону України від 30.01.2020 р. № 2757-1 «Про внесення змін до статті 193 Податкового кодексу України щодо зменшення розміру ставки податку на додану вартість» авторства народного депутата України Д. А. Володіної пропонувалось, поступове зниження ставки ПДВ щорічно на 1 пункт протягом 2021-2025 років до 15% відповідно. За підрахунками Науково-дослідного інституту

фіскальної політики Університету державної фіскальної служби України, це призвело б до прямих втрат податкових надходжень до бюджету з ПДВ у сумі близько 153 млрд грн, прогнозована частина втрат від зменшення ставки, могла бути компенсована через зростання податкових надходжень та ЄСВ у сумі 78 млрд грн. Авторка наполягала на позитивних наслідках, детінізації та стимулюванні споживчого попиту, зменшені цін [55].

Відповіддю на проєкт Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики надав висновок експертної оцінки Міністерства фінансів України, що окрім прямої втрати бюджетних надходжень, ухвалення законопроєкту спричинить додаткові бюджетні дефіцити. Мінфін також зауважив, що очікувані позитивні ефекти від зниження ставки ПДВ, можуть не покрити недоотримання доходів держбюджету після запровадження зниженої ставки. До законопроєкту не було додано належного фінансово-економічного обґрунтування, а також не представлено пропозицій щодо зменшення бюджетних витрат або джерел додаткових надходжень[56]. Проєкт не було прийнято. Зважаючи на стан економіки України, зміна ставки ПДВ несе в собі значні ризики, які сьогодні є не доцільними.

Актуальними зараз постають податкові законопроєкти, розроблені за рекомендаціями МВФ про цифрові платформи та міжнародні посилки. Розглянемо колонку автора Олега Гетмана координатора експертних груп Економічної експертної платформи на цю тему. Автор доводить, що скасування пільги на імпорتنі посилки вартістю до 150 євро (ПЗУ №15112) є доцільним, та вирішить одразу кілька проблем. Викривлення конкуренції між українськими та іноземними виробниками товарів зокрема з Китаю, справа в тому, що національні виробники включають у ціну 20% ПДВ на відміну від іноземних, які відправляють посилки без включення податку. За оцінками Інституту соціально-економічних трансформацій, без запровадження податку за попередні роки бюджет вже втратив 43,4 мільярда гривень надходжень, а на 2026 рік сума може скласти 26 мільярдів гривень. Важливою також є проблема схем ухилення від податків, коли бізнес отримує велику кількість товарів на різних фізичних осіб та реалізує товари через

соцмережі або онлайн платформи також без сплати податків. Новий законопроект передбачає зобов'язати іноземні сервіси сплачувати податок із продажів товарів в Україну. Окремо автором зазначено, що додаткового податкового навантаження на споживачів або митницю не буде, а пільга для відправлень між фізичними особами до 45 євро збережеться [57],[58],[59]. Згідно з повідомленням Мінфіну, ухвалення цього пакету є частиною міжнародних зобов'язань для України. Поштові сервіси, Укрпошта та Нова пошта вже готуються та пропонують введення інтеграції з митницею та іноземними маркетплейсами, залучення логістичних операторів до адміністрування податку, а також додаткові можливості збору та обробки даних про відправлення.[60]

З іншого боку законопроект має достатньо аргументів проти. У своїх роботах автори О. Коваленко та Н. Чорний, висловлюють думку, що коли законопроект вступить в силу, це не тільки призведе до підвищення цін для споживачів, а й зашкодить силам оборони. Законопроект передбачає, що іноземні маркетплейси будуть добровільно сплачувати ПДВ, але відсутні механізми контролю за цим. З іншого боку сервіси типу AliExpress та аналогічні можуть взагалі відмовитися від доставок в Україну через складнощі з оформленням та відсутності моделі автоматичної сплати податків. Особливо це може вдарити по сектору виробництва дронів та іншого забезпечення [61],[62]. Варто зазначити, що Комітет ВРУ розглядає розширення пільг для військових товарів, однак законопроект потребує подальшого доопрацювання.

Наступним О. Гетман розглядає законопроект про цифрові платформи (ПЗУ №15111) який передбачає оподаткування їх доходів, сервіси Uber, Bolt, Glovo та подібні, отримують замість стандартної ставки 18% податку та військового збору, спеціальний режим, на рівні 5% податку на доходи та військовий збір. Цифрові платформи, будуть зобов'язані сплачувати податки за прибутки, отримані користувачами, та подавати відповідну звітність. Додатково вказується, що регулювання не поширюється на сервіси типу OLX, також доходи від продажів на суму до 2 тисяч євро на рік не будуть оподатковуватися, що важливо для споживачів[81]. Окремо слід виділити, сервіси Uklon, Bolt та Glovo підтримують

впровадження законопроекту про оподаткування доходів, але компанії наголошують на важливості технічно правильної реалізації цього закону, для прозорості та уникнення викривлень [63].

Щодо законопроекту про цифрові платформи, темою для дискусій залишається встановлення пільгової ставки оподаткування на рівні 5%, що є значно нижчою за стандартне. Платформи які підпадають під дію законопроекту наголошують, щоб під час ухвалення та в наступні роки зберігався спрощений податковий режим без змін, однак все залежить від уряду [63]. Існує ризик, що бізнес може штучно переходити у режим роботи через цифрові платформи саме через нижче податкове навантаження, що створюватиме нерівні умови оподаткування між різними формами зайнятості. Центр економічної стратегії визначив головні проблеми законопроекту та пропонує доопрацювання. У проекті закону відсутні попередження продавця про звітність, немає механізму спільних перевірок із податковими органами інших країн для нерезидентів, присутня вимога українського банківського рахунку, яка може блокувати роботу іноземних сервісів та інші проблеми які зашкодять бізнес діяльності [64]. До прикладу за звітом ДПСУ у 2025 році внески до державного бюджету від «податку на Google» перевищили 14,4 мільярда гривень. Йдеться про суми, сплачені іноземними суб'єктами господарювання, які надають цифрові послуги громадянам України та мають статус зареєстрованих платників ПДВ [25].

Варто згадати, що за підсумками 2025 року банківський сектор сплатив 85 млрд гривень у формі податку на прибуток за ставкою 25%. З початку 2026 року ставку було підвищено до 50%, урядом прогнозується, що це збільшить надходження до державного бюджету на 30 млрд гривень. В свою чергу НБУ негативно ставиться до змін, та наголошує, що такі дії погіршать умови кредитування банків для населення [65].

Ефективність запропонованих податкових змін значною мірою визначатиметься рівнем податкового адміністрування, якістю технічної реалізації механізмів оподаткування та спроможністю держави забезпечити баланс між

мінімізацією ухилення від сплати податків і збереженням сприятливих умов для функціонування бізнесу та споживачів.

Отже, в умовах воєнного стану найбільш реальним можна розглядати розширення бази оподаткування, яка дозволить залучити додаткові ресурси без значного посилення податкового тиску. Однак уряду варто враховувати всі пропозиції та можливості, хоча розглянуті зміни мають на меті прозорість, підтримку національно бізнесу та наповнення бюджету, не врахування факторів може призвести до негативних фіскальних наслідків у вигляді тінізації, збільшення цін, а саме головне, збільшення і так великого дефіциту бюджету України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження виявило, що в умовах воєнного стану податкова система України функціонує майже на межі своїх інституційних та економічних можливостей, а вибір напрямів її трансформації потребує ґрунтовного аналітичного супроводу. Аналіз теоретичних підходів фіскального регулювання, від класичних принципів до сучасних концепцій, підтверджують, що ефективність податкових змін визначається не стільки величиною ставок податків, скільки здатністю держави забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження для збалансованого функціонування економіки. Україна, пройшла складний шлях від розбудови базових фіскальних інститутів до функціонування в кризових умовах повномасштабної війни, аналіз фіскальної системи України дозволяє окреслити як наявні структурні диспропорції, так і потенційні напрями вдосконалення податкової політики.

Аналіз динаміки та структури податкових надходжень виявив їхню високу залежність від макроекономічної кон'юнктури, насамперед від валового внутрішнього продукту. Попри зростання номінальних показників, значна частина надходжень нівелюється інфляційними процесами, а реальна купівельна спроможність бюджетних доходів залишається обмеженою. Дослідження підтвердило різну природу стійкості основних бюджетоутворюючих податків: податок на доходи фізичних осіб демонструє випереджаюче зростання завдяки збільшенню фонду оплати праці, податок на додану вартість зберігає роль стабільного індикатора внутрішнього споживання, тоді як податок на прибуток підприємств залишається найбільш волатильним через значний вплив інституційних чинників.

На основі кількісного моделювання встановлено, що традиційний шлях підвищення податкових ставок в українських реаліях є вкрай обмеженим через високий рівень тінізації економіки та небезпеку подальшого перетікання ділової активності в неформальний сектор. Інституційна доцільність посилення

податкового навантаження безпосередньо залежить від спроможності держави одночасно модернізувати фіскальне адміністрування, мінімізувати корупційні ризики та забезпечити передбачуваність регуляторного середовища. Результати прогнозування засвідчили значний рівень невизначеності, зумовлений безпековими викликами та залежністю від зовнішнього фінансування, що вимагає від органів державної влади виваженості при формуванні бюджетних очікувань.

З огляду на це, найбільш раціональним напрямом податкових змін можна вважати не підвищення фіскального тиску, а реалізацію комплексу структурних заходів, спрямованих на розширення бази оподаткування. Ідеться передусім про перегляд пільгових категорій, оподаткування цифрових доходів бізнесу, а також про подальшу цифровізацію контрольно-аналітичних процедур. Саме такий підхід, як показало дослідження, здатен забезпечити додаткові бюджетні надходження, не створюючи надмірного навантаження на бізнес, ціни та доходи громадян. Таким чином, ключовим завданням фіскальної політики в сучасних умовах має стати пошук динамічного балансу між невідкладними потребами бюджету, стимулюванням економічної активності та збереженням довіри платників податків до державних інститутів, що є фундаментальною передумовою фінансової стійкості країни в період війни та повоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла-Тіунова Л. Р. Теоретичні підходи до визначення сутності податкових перевірок та правові обмеження їх здійснення під час дії воєнного стану в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2024. Вип. 5. С. 24-27. URL: https://jes.nuoua.od.ua/archive/5_2024/7.pdf
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва, та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. - 376 с. URL: <https://ur.knute.edu.ua/items/e0577969-a7a9-4472-bb57-5417494dfe3b>
3. Вінницька О. Теоретичні основи податкового адміністрування: основи фіскального управління. *Економічні горизонти*. 2024. №1 (27). С. 142-149. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(27\).2024.299231](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(27).2024.299231) .
4. Томнюк Т. Л. Фіскальне регулювання у провідних економічних теоріях XX-XXI ст. 2018 URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-2020-pages-344_349.pdf#:~:text=%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B5%20%D0%B2%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%96%D0%B2%2C%20%D1%82%D0%B8%D0%BC%20%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%2C%20%D1%96,%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83.%20%D0%92%D0%B0%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%8E%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%8E%20%D0%BA%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D1%81%D1%96%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97%20%D1%94%20%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C .

5. Крисоватий А. І., Томнюк Т. Л. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації : монографія. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2012. С. 71 URL: https://chite.edu.ua/ua/content/download/nayka/monography/admin_podatk_2012.pdf
6. Adam Smith THE WEALTH OF NATIONS URL: <https://www.rrojasdatabank.info/Wealth-Nations.pdf>
7. Економічна теорія Девіда Рікардо: своєрідність та сутність. Реферат. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22005/
8. Колесникова О. В., Зайцева О. І. Прогнозування макроекономічних показників в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. Збірник наукових праць УкрДУЗТ. 2022. Вип. 201. С. 63–74. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2289/1/НП.pdf>
9. Chugunov I., Pasichnyi M., Koroviy V., Kaneva T., Nikitishin A. Fiscal and monetary policy of economic development. European Journal of Sustainable Development. 2021. Vol. 10. Iss. 1. P. 42-52. DOI: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42 URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/1153>
10. Джон Кейнс Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей. Бібліотека форекс URL: <https://double-case.com.ua/kniga/zahalna-teoriia-zainiatosti-vidsotka-i-hroshei-dzhon-keins>
11. Лебедзевич Я. В. Теорії походження податків. Міжнародний збірник наукових праць. 2013. Вип. 3 (6). С. 88–94. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6573/88.pdf>
12. Замасло О. Т., Зарівна А. В. Система електронного адміністрування податків в Україні в умовах глобальної цифровізації. Бізнес Інформ. 2024. №4. С. 244-252. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2024&abstract=2024_4_0_244_252 .
13. Sven Steinmo. The Evolution of Policy Ideas: Tax Policy in the 20th Century. 2003. British Journal of Politics & International Relations 5(2):206-236. URL:

https://www.researchgate.net/publication/227498697_The_Evolution_of_Policy_Ideas_as_Tax_Policy_in_the_20th_Century

14. Gwartney J. D., Lawson R. A. The Impact of Tax Policy on Economic Growth, Income Distribution, and Allocation of Taxes. *Social Philosophy and Policy*. 2006. Vol. 23. Iss. 2. P. 28-52. DOI: 10.1017/S0265052506060158 URL: https://cosspp.fsu.edu/stavros/wp-content/uploads/sites/19/2024/10/Impact_of_Tax_Policy_on_Economic_Growth_2006.pdf
15. Buliková M., Bielik P., Belinska S. Impact of Tax Policy on the Business Economy. *Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development*. 2021. Vol. 10. Iss. 1. P. 19-23. DOI: <https://doi.org/10.2478/vjbsd-2021-0005>
16. Chugunov I., Liubchak I. Budgeting under Martial Law. *Scientia Fructuosa*. 2024. № 5. C. 4-14. DOI: 10.31617/1.2024(157)01 URL: https://www.researchgate.net/publication/385165274_Budgeting_under_martial_law
17. Lysiak L., Tereshchenko T., Kachula S., Hrabchuk O., Lebid H. Directions of fiscal policy transformation in the crisis period of economic development of Ukraine. *Economic Affairs*. 2024. Vol. 69. Iss. 1. P. 609-618. DOI: 10.46852/0424-2513.2.2024.22 URL: <https://economicsaffairs.co.in/Journal/abstract/id/NjM0OQ=> .
18. Руцишин Н., Мединська Т., Олійник Н. Податкове ухилення в Україні: аналіз причин, економічних наслідків та заходи протидії. *Development Service Industry Management*. 2025. №1. С. 241-245. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-9\(33\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-9(33)) .
19. Christensen R. C. The Rise of the EU in International Tax Policy. In *Global Networks and European Actors*. Routledge, 2021. P. 110-126. DOI: 10.4324/9781003153382-9 URL: https://www.researchgate.net/publication/350826891_The_rise_of_the_EU_in_international_tax_policy .
20. Fatás A. Fiscal Policy, Potential Output, and the Shifting Goalposts. *IMF Economic Review*. 2019. Vol. 67. Iss. 3. P. 684-702. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41308-019->

00087-z URL: <https://www.imf.org/-/media/files/conferences/2018/dublin-euroat20/fatas.pdf>

21. Kaneva T., Chugunov I., Pasichnyi M., Nikitishin A., Husarevych N. Tax Policy for Economic Recovery and Sustainable Development after COVID-19. *Problemy Ekorozwoju*. 2022. Vol. 17. Iss. 2. P. 102-109. DOI: <https://doi.org/10.35784/pe.2022.2.11>
22. Pasichnyi M. Fiscal dominants of military financing. *Scientia fructuosa*. 2024. № 2. С. 20-37. DOI: 10.31617/1.2024(154)02 URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/2046/1861>
23. Швабу Ю. І., Євдошак В. І., Кожем'якіна С. М. Інструменти податкового прогнозування в системі місцевих бюджетів на основі Big Data. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 18. URL: <https://www.a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/939/925> (дата звернення: 12.04.2026). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17813125>.
24. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
25. Державна податкова служба України : офіційний вебпортал. URL: <https://tax.gov.ua/>
26. Мазіна І. В. Правове регулювання діяльності податкових органів у період воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 258-260. URL: https://www.lsej.org.ua/6_2022/60.pdf#:~:text=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D1%83%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%85%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%2C%20%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%85,%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA

[%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%2D%20%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%BC%D1%83%20%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%83](#) .

27. МВФ очікує від України подальшого зміцнення податкових надходжень - заява за підсумками місії. Інтерфакс-Україна: інформаційне агентство. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1163102.html>
28. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) : official website. URL: <https://www.oecd.org/>
29. The OECD Data Explorer - The Tax Burden Datasets. URL: [https://data-explorer.oecd.org/vis?lc=en&df\[ds\]=dsDisseminateFinalDMZ&df\[id\]=DSD_REV_GLOBAL%40DF_REVUKR&df\[ag\]=OECD.CTP.TPS&dq=..S13....A&lom=LAST_NPERIODS&lo=10&to\[TIME_PERIOD\]=false&vw=ov](https://data-explorer.oecd.org/vis?lc=en&df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_REV_GLOBAL%40DF_REVUKR&df[ag]=OECD.CTP.TPS&dq=..S13....A&lom=LAST_NPERIODS&lo=10&to[TIME_PERIOD]=false&vw=ov)
30. European Commission : official website. URL: https://commission.europa.eu/index_en
31. Доходи держбюджету України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>.
32. Державна служба статистики України : офіційний вебсайт. URL: <https://stat.gov.ua/uk>
33. Портал відкритих даних про державні фінанси «Open Budget» : вебсайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
34. Економіко-математичне моделювання : навч. посіб. / О. Т. Іващук та ін. ; за ред. О. Т. Іващука. Тернопіль : THEU «Економічна думка», 2008. 704 с. URL: https://library.wunu.edu.ua/files/EVD/dumka09/Navch._posibnuk_Ivaschuk.pdf
35. Kocherlakota N. R. Stabilization with fiscal policy. Journal of Monetary Economics. 2022. Vol. 131. P. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2022.07.007>
36. Маринів Н. А. Особливості правового регулювання податкового контролю в особливих умовах: теоретичні та практичні аспекти. Юридичний науковий

електронний журнал. 2023. № 11. С. 384-389. URL: https://www.lsej.org.ua/11_2023/93.pdf#:~:text=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8E%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2,%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%2D%20%D0%B2%D0%B0%D1%85%2C%20%D1%89%D0%BE%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4

37. Шаповал Н., Федосеєнко М., Терещенко О. Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення. Policy Paper. 2022 С. 28. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/povoyenne-vidnovlennya-ukrayini-novi-rinki-ta-tsifrovi-rishennya/>
38. Литвинова К. А., Кобильнік Д. А. Особливості здійснення податкового обов'язку в умовах воєнного стану. Приватне і публічне право. 2024. № 4. С. 47-54. URL: https://www.pp-law.in.ua/archive/4_2024/11.pdf
39. Хмарук Ю. В. Оцінка факторів впливу на доходи Державного бюджету України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2011. Вип. 16. С. 82-91. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7013/1/14.pdf#:~:text=%D0%9E%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D1%8E%D1%87%D0%B8%20%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2%20%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE,%2D124%2C57+%200%2C59*%D0%A2%D0%92

[%20%2D0%2C00*%D0%94%D0%86%20+%200%2C69*%D0%86%D0%A1%D0%A6%20%E2%80%93%200%2C02*%D0%9A%D0%84](#)

40. Тема 5 Модель факторного впливу. навч. матеріали / Державний університет «Житомирська політехніка». URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/322090/mod_resource/content/1/Тема_5_АГД.pdf
41. Тіньова економіка: загальні тенденції (січень – вересень 2021) : аналіт. записка / Міністерство економіки України, Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування. Київ, 2022. 15 с. URL: <https://me.gov.ua/download/b1583037-ecbd-462a-a2f1-1c798b588c6d/file.pdf>
42. Галабурда А. С. Шевченко С. О. Податкова політика в умовах воєнного стану. Економічний вісник університету. 2022. Вип. 54. 2022. С. 123-130. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/ecvu_2022_54_18.pdf.
43. Греца В. Я. Модифікація податкової системи в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Том 2 № 78. С. 24-31. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.3>
44. Буканов Г. М., Кузьменко О. Ю., Волохов О. С. Вплив змін у податковому законодавстві на економічну стабільність України. Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми. 2025. № 5. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/392687385_VPLIV_ZMIN_U_PODATKOVOMU_ZAKONODAVSTVI_NA_EKONOMICNU_STABILNIST_UKRAINITHE_IMPACT_OF_CHANGES_IN_TAX_LEGISLATION_ON_THE_ECONOMIC_STABILITY_OF_UKRAINE
45. Варналій З. Фіскальна політика та її вплив на розвиток малого і середнього бізнесу в Україні. Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. 2018. № 5. С. 28-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2018_5_4 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nv_2018_5_4

- 46.Shadow Economy Report 02-2025 / Ernst & Young Global Limited. URL: <https://www.ey.com/content/dam/ey-unified-site/ey-com/en-gl/insights/tax/documents/ey-gl-shadow-economy-report-02-2025.pdf>
- 47.Термін «Фіскальні ризики» / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/uk-ru/34482:72230>
- 48.Податкова пастка для української економіки : аналітична публікація / Український інститут майбутнього (UIF). URL: <https://uifuture.org/publications/podatкова-pastka-dlya-ukrayinskoyi-ekonomiky/>
- 49.Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4695-20#Text>
- 50.Інформація про фіскальні ризики та їх вплив на показники державного бюджету у 2026 році / Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Інформація_про_фіскальні_ризики_2026.pdf
- 51.Податкова пастка для української економіки : аналітична публікація / Український інститут майбутнього (UIF). URL: <https://uifuture.org/publications/podatкова-pastka-dlya-ukrayinskoyi-ekonomiky/>
- 52.Уряд схвалив комплекс податкових законопроектів для забезпечення рівних умов конкуренції бізнесу, детінізації економіки, а також фінансування післявоєнного відновлення / Міністерство фінансів України: офіційний вебсайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/-5655>
- 53.Бюджет 2026 / Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Бюджет_2026.pdf
- 54.Про затвердження Методики прогнозування надходжень надходжень податку на додану вартість. Наказ Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України, Державної митної служби України від 31.08.2004 № 543/319/493/631. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-04#Text>

55. Пояснювальна записка до проєкту Закону України "Про внесення змін до статті 193 Податкового кодексу України щодо зменшення розміру ставки податку на додану вартість" від 30.01.2020 № 2757-1. Народний депутат України Д. А. Володіна. LIGA360: ІПС. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GI01287A>
56. Висновок до проєкту Закону України від 18.03.2020 № 2757-1. Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики голова Комітету Ю. Ю. Арістов. LIGA360: ІПС. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/xi01287q>
57. Уряд схвалив нові податкові законопроєкти: що вони змінюють для бізнесу та громадян. 24 канал. URL: https://24tv.ua/uryad-shvaliv-podatkovyi-zakonoprojekti-shho-voni-zminyuyut_n3039935
58. Як міжнародна онлайн-торгівля змінює ринок України: втрати для бюджету та бізнесу. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/finances/yak-mizhnarodna-onlayn-torgivlya-zminyuye-rinok-ukrajini-vtrati-dlya-byudzhetu-ta-biznesu-820312/>
59. Аналіз впливу міжнародних поштових відправлень на доходи бюджету у 2026 році: аналітичний звіт / Інститут соціально-економічної трансформації (ISET). URL: <https://iset-ua.org/images/Mizn-posilki-2026.pdf>
60. ПДВ на посилки до 150 євро: як зміни вплинуть на бізнес і бюджет України. NV Бізнес. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/sviy-biznes/pdv-na-posilki-do-150-yak-zmini-vplivnut-na-biznes-i-byudzhets-ukrajini-50603470.html>
61. Оподаткування посилок — смерть української індустрії дронів і не тільки це диверсія: інформація. Аргумент. URL: <https://argumentua.com/novini/opodatkuвання-posilok-smert-ukrainskoi-industrii-droniv-i-ne-tilki-tse-diversiya-informatsii>
62. Податки на посилки: як держава хоче заробити на інтернет-покупках і чи вдасться. Українське право. URL: <https://ualaw.org/podatky-na-posylky-yak-derzhava-hoche-zarobyty-na-internet-pokupkah-i-chy-vdastsya/>

63. Uklon, Bolt та Glovo підтримують законопроект щодо оподаткування в цифрових платформах. Інтерфакс-Україна: інформаційне агентство. URL: <https://interfax.com.ua/news/telecom/1155527.html>
64. Вісім причин змінити законопроект про оподаткування цифрових платформ : аналітична публікація / Центр економічної стратегії (ЦЕС). URL: <https://ces.org.ua/8-reasons-to-amend-draft-law-on-digital-platforms/>
65. Кредитування підтримує прибутковість банків п'ять кварталів поспіль / Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kredituvannya-pidtrimuye-pributkovist-bankiv-pyat-kvartaliv-pospil>

Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Моргун В.М._Аналітичне моделювання фінансових наслідків податкових змін

Автор

Моргун В.М.

Науковий керівник / Експерт

Вербка Д.В.

ІД документу

333852691

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

**Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
KNEU**

підрозділ

кафедра економічної теорії

ЗВІТ

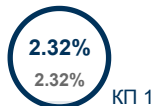
Дата звіту

5/14/2026

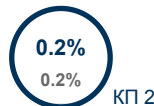
Дата редагування

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

13247

Кількість слів

103342

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		6
Інтервали		0
Мікропробіли		46
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		9

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

#	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://docs.dtki.ua/doc/2646-19	27 (0.2%)

2	http://econa.at.ua/Vypusk_8/p1/sidelnikova.pdf	23 (0.17 %)
3	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5cab32d5-4d86-4d23-b4db-6097f4571b31/content	17 (0.13 %)
4	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5cab32d5-4d86-4d23-b4db-6097f4571b31/content	16 (0.12 %)
5	https://zakononline.com.ua/documents/show/249364_773464	15 (0.11 %)
6	Данилюк_Плець 2020.doc 11/13/2020 Vasyl Stefanyk Carpathian National University (Економічний факультет)	14 (0.11 %)
7	АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС К.Д. Горобей, Я.Ю. Цимбаленко;	13 (0.1 %)
8	https://zakononline.com.ua/documents/show/249364_773464	12 (0.09 %)
9	http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/41858.doc.htm	11 (0.08 %)
10	Податкова система України: сутність, структура, напрями реформування 3/4/2026 Interregional Academy of Personnel Management (Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу)	10 (0.08 %)

База даних RefBooks (0.16 %)

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
джерело: Paperity		
1	АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС К.Д. Горобей, Я.Ю. Цимбаленко;	13 (1) (0.1 %)
2	The Fiscal Role of Direct Taxes in the Formation of Budget Revenues Oryshchyn Tetiana M. ,Krykhivska Nataliia O. ;	8 (1) (0.06 %)

Домашня база даних (0.05 %)

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
3	ShynkarenkoN-plagiat_ 5/29/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	6 (1) (0.05 %)

Програма обміну базами даних (0.54 %)

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
4	Атаманчук Н._стаття у Вип. 2_НУП 5/14/2024 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	18 (2) (0.14 %)
5	Податкова система України: сутність, структура, напрями реформування	16 (2) (0.12 %)

	3/4/2026 Interregional Academy of Personnel Management (Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу)	
6	Данилюк_Плець 2020.doc 11/13/2020 Vasyl Stefanyk Carpathian National University (Економічний факультет)	14 (1) (0.11 %)
7	Finances_25_Stetsenko_Fialkovska_на перевірку 12/4/2025 V. N. Karazin Kharkiv National University (KKNU) (Економічний факультет-кафедра фінансів та кредиту)	13 (2) (0.1 %)
8	Савляк_Шкромиди Н. 11/30/2024 Vasyl Stefanyk Carpathian National University (VSCNU)	10 (2) (0.08 %)

Інтернет (1.58 %)

#	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
9	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5cab32d5-4d86-4d23-b4db-6097f4571b31/content	42 (3) (0.32 %)
10	http://econa.at.ua/Vypusk_8/p1/sidelnikova.pdf	33 (2) (0.25 %)
11	https://docs.dtki.ua/doc/2646-19	27 (1) (0.2 %)
12	https://zakononline.com.ua/documents/show/249364_773464	27 (2) (0.2 %)
13	https://docplayer.net/73273893-Reformuvannya-podatkovoyi-sistemi-ukrayini-vidpovidno-do-ievropeyskih-standartiv.html	18 (2) (0.14 %)
14	http://194.44.152.155/elib/local/sk800673.pdf	14 (2) (0.11 %)
15	http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/41858.doc.htm	11 (1) (0.08 %)
16	http://ndi-fp.nusta.com.ua/files/doc/Zdirnuk_IK_TFP_NDIFP_2016.pdf	10 (2) (0.08 %)
17	http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3554	9 (1) (0.07 %)
18	http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6369/1/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%83%20%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf	7 (1) (0.05 %)
19	https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/novelty_Kuzan.pdf	6 (1) (0.05 %)
20	https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/download/3665/3336/6368	5 (1) (0.04 %)

Список прийнятих фрагментів

#	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-------	---------------------------------------